Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвулелиниң органы

№ 297 (9674) | 1974 чылдың декабрь 21, суббота | 1925 чылда үндезилеттингеН | Өртээ 2 коп.

БУДАПЕШТТИГЕ БЕЛЕТКЕЛ УЖУРАЖЫЫШКЫНЫ

Варшавага болган консультативтиг ужуражыышкынга чедип алдынган чөпшээрежилгени ёзугаар ацаа Европаның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының конференциязынга белеткелдиң ужуражыышкыны Будапештиге декабрьның 19-та ажыттынган.

Ужуражыышкында Австрияның Коммунистиг партиязының, Бельгияның Коммунистиг партиязының, Болгарияның Коммунистиг партиязының, Киприниң Күш-ажылчы чонунуң депшилгелиг партиязының, Чехословакияның Коммунистиг партиязының, Данияның Коммунистиг партиязының, Финляндияның Коммунистиг партиязының, Францияның Коммунистиг партиязының, Грециянның Коммунистиг партиязының, Ирландияның Коммунистиг партиязының, Югославияның Коммунистер эвилелиниң, Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының, Люксембургтуң Коммунистиг партиязының, Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының, Великобританияның Коммунистиг партиязының, Герман Коммунистиг партиясының, Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының, Норвегияның Коммунистиг партиязының, Барыын Берлиниң Социалистиг чаңгыс аай партиязының, Италияның Коммунистиг партиязының, Португалияның Коммунистиг партиязының, Румынияның Коммунистиг партиязының, Санмариноның Коммунистиг партиязының, Испанияның Коммунистиг партиязының, Швейцарияның Күш-ажыл партиязының, Швецияның коммунистери-чөөн үзелдиг партиязының, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Турцияның Коммунистиг партиязының делегациялары киржип турар.

Италияның Коммунистиг партиязының, Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының болгаш Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының өмүнээзинден ПКАП-тың делегациязының баштыңы Э. Бабюх Будапештиде бо белеткел ужуражыышкынның мурнуу чарыында болган ажылдарның болгаш консультацияларның дугайында дыңнаткан.

Декабрьның 20-де Австрияның Коммунистиг партиязының өмүнээзинден Эрвин Шарф, Грециянның Коммунистиг партиязындан Антониос Амбатьелос, Францияның Коммунистиг партиязындан Жан Канапа, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязындан Б. Н. Пономарев, Финляндияның Коммунистиг партиязындан Олави Пойколайнен, Герман Коммунистиг партиядан Вилли Герис, Италияның Коммунистиг партиязындан Джан Карло Пайетта, Бельгияның Коммунистиг партиязындан Жан Блюми Жан Герф, Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязындан Пауль Марковский, Киприниң Күш-ажылчы чонунуң депшилгелиг партиязындан Георгос Кристодопулидес олар хуралга чүве чугаалааннар.

СОҢГААРЛАТПАС АЙТЫРЫГ

Бистиң республиканың колхозтары болгаш совхозтары чыл бүрүде-ле дыка хөй санныг тракторларны, комбайннарны, автомашиналарны болгаш өске-даа техниканы ап турар. Оларны бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаар төлээде, көдээге бедик мергежилдиг механизаторлар негеттинип турар. Механизатор кадрлар-биле бүрүн хандыртынган болурда совхозтарга, колхозтарга, көдээ ажыл-агайның профессионал-техниктиг училищелериңе оларны чогуур үезинде, четчир санныы-биле белеткээр херек.

Республиканың ажыл-агыйларының специалистериниң санааны-биле алырга, ийиээдчег-биле тракторларга, комбайнарга ажылдаарынга беш мүң ажыг механизаторлар негеттинип турар, а херек кырында бары 3,4 мүн кижи, тодаргайларга 1,6 мүн кижи чедишпес. Четпейн турар механизаторларны четчелээри-биле КПТУ-ларда 827 кижини, оон аңгыда ол училищелерниң салбырларында—235 кижини өөредип турар. Өөренип турарларны барымдаалап алырга, ам-даа 530 хире кижи негеттинип турар.

«Көдээде чурттап турар болганында—техниканы өөренип ал!» деп лозун ам көдээнің бүгү ажыл-ишчилерин техникачы шингээдип алырынче, өөредилгеже кыйгырып турар. Мастерскаяларда ажылдап турар бүгү кижилерни, контора ажылдакчыларын болгаш өске-даа ажылчыннарны база албан-хаакчыларны механизаторнуң мергежилдериңе өөредирин организастаар херек. Ындыг мергежилге өөренип алган кижилерни хову ажылдарының изиг түлүк үезинде трактористер болгаш комбайнерлер кыдыр ажылдадыр апаар. Оон аңгыда, аныяк уругларны КПТУ-ларже өөредип чорударынче база оларны механизаторлар кыддыр белеткээринче кичээнгей салыры, хереекжеп механизаторларның ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузары база-ла эргежок чугула.

Механизаторнуң тускай эртемин шилип алырының талазы-биле ажыды ортумак школаларның үстүкү класстарының өөреникчилериниң ортузунга доктаамал чорудар. Өөреникчилерни механизаторнуң мергежилинге өөредиринге херек техника-биле, көргүзүг материалы, литература-биле школаларны дериринге бүгү хемчегниң дузаламчызын көргүзүп чогуур.

Чедишпейн турар механизаторларны өөредип белеткээрин хандырары-биле республиканың колхозтарында болгаш совхозтарында боттуг хемчеглерни ап турар. 1974 чылда КПТУ-ларга 636 трактористи белеткээн. 486 механизаторнуң мергежилин бирги болгаш ийиги класстыы кыдыр бедиткен. Амгы үеде колхоз-совхозтарда мергежил бедидириниң курстарында 400 хире кижини өөредип турар. Ынчалза-даа ол бердинген өнаалдан ыракта эвээш.

«Көдээ ажыл-агыйга механизатор кадрларны быжыглаар болгаш күш-ажылдың байдалдарын эжижидер талазы-биле хемчеглер дугайында доктаалды СЭКП ТК болгаш ВЦСПС 1971 чылда хүлээп алган. Ол доктаалды боттандырар талазы-биле чамдык ажылдарны колхоз-совхозтарда чорудып турар. Сөөлгү чылдарның дургузунда дыка хөй ажыл-агыйларда машина-трактор мастерскааларын тутқулаан, ындыг мастерскааларны ам сес ажыл-агыйларда тудып турар. Техниктиг ажаалда кылыр пунктуларның тудуун-даа чорудып турар. Тракторларның 75 хуузун, комбайнарның 90 хуузун эдикчи-мастерлериң техниктиг ажаалдазында хаара тутваан.

Тока, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтарда, Көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязында диспетчер албанын организастаан, ындыг албанны организастаар ажылды «Революцияның чалбыыжы», «Россия», «Кок-Тей» совхозтарда, Таңдының «Коммунизмниң херели», Каа-Хемнин «Коммунизмче орук», «Тиилелге» колхозтарында чорудып турар.

Бирги эвлчегде механизаторларны квартиралар-биле хандырар хемчеглерни ап, оларның күш-ажылының төлевириниң дугайында күштүг болуп турар хоойлужудулганы шынгыы сагыырынче ажыл-агыйларның удуртукчуларының кичээнгейин угландырып турар. Ап чоруткан хемчеглериниң түннелинде, механизаторларның ажылдан үнер чоруу дыка кызырылган, оларның саны көвүдээн.

Ынчалзажок тараалап районнарның дыка хөй ажыл-агыйларында ам-даа механизаторлар чедишпес хевээр. Чижээ, «Тиилелге» совхозка 60, «Саянга» 51, «Өөкке»—62, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозка 53 механизатор херек. Ол ышкаш Тока аттыг, «Бурунгаар», «Кызыл тук», «Бүрен» «Шамбалыг», «Ленинчи орук» совхозтарда механизаторлар база-ла чедишпес. Ынчангаш, айыткан ажыл-агыйларның удуртукчулары, тускай эртемиглери трактористериниң, комбайнерлериниң дөрт ай хуусаалыг курстарын боттарынга организастаарын сонгаарлатпаза чогуур.

Колхозтарның, совхозтарның болгаш «Сельхозтехника» салбырларының инженер-техниктиг ажылдакчылары Тыва АССР-ниң механизаторларынга кыйгырыг үндүрген. Техниканы часкы хову ажылдарынга чогуур үезинде болгаш бедик шынарлыг кылдыр белеткээри-биле чергелештир, механизаторларның мергежилин бедидириниң, колхозчуларны, совхозтар ажылчыннарын массалыы-биле өөредириниң эргежок чугулазын ол кыйгырыгда айтып турар. Ажыл-агый бүрүзү ол кыйгырыгны деткиири-биле боттуг хемчеглерни дораан алыры негеттинип турар.

Механизаторлар белеткээриниң эргежок чугулазын барымдаалаш, колхоз, совхозтарда 439 кижини амгы үеде өөредип турар. Механизаторларны белеткээр, оларның мергежилин бедидер ажылды «Кок-Тей», «Шамбалыг», «Большевик», «Бүрен» совхозтарда, «Искра», «Коммунизмниң херели» колхозтарда эки организастаан. Ынчалзажок дыка хөй колхозчар, совхозтар, районнарның көдээ ажыл-агый эргелелдери бо чугула ажылга ам-даа чогуур кичээнгейни салбайн турар. Оон уламындан хөй механизаторлар чедишпейн турар Танды, Бии-Хем, Каа-Хем районнарның ажыл-агыйларында кышкы өөредилгени организастааны база четпес.

Механизатор кадрларны белеткээри — хүннүң сонгаарлаттынмас айтырыы. Бо айтырыг үүгле көдээ ажыл-агый органнарынга хамааржыр эвес. Механизаторлар белеткээрин партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организациялары доктаамал контрольга алыры, бо талазы-биле ажыл-агыйларга боттуг дузаны чедирери чугула.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыыжының ийиги сессиязы

ТӨРЭЭН ЧУРТТУҢ КҮЧҮ-ШЫДАЛЫНЫҢ ЭРГЕ-АЖЫКТАРЫ ДЭЭШ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыыжының ийиги сессиязы декабрь 19-та Москвага ажылын үргүлчүлээн. 1975 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне планының болгаш 1975 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң талазы-биле чазактың кирген төлевилелдерин депутаттар ажыл-херекчи ёзу-биле, улуг сонуургалдыг чугаалажып көрүп турарлар. Олар продукцияны улам хөйнү бүдүрер болгаш шыпарын эжижидер арганы бээр курлавырларны ажыглалга канчаар кириринің саналдарын кылып турарлар.

Коммунистиг тургузуушкунга, социализмниң делегейде туружун, тайбыңны болгаш айыл чок чорукту быжыглаарынга бистиң бүгү чедишкиннеривис Коммунистиг партиянның Төп Комитединиң, СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш Л. И. Брежневтиң хууда хөй талалыг, идепкейлиг ажыл-чорудулгазы-биле тудуш харылзаалыын депутаттар демдеглеп турар.

Декабрь 20-де 10 шакта Кремльде Эвилел Совединиң ийиги хуралы болган. Эштер: **Л. И. Брежнев, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, Ф. Д. Кулаков, Д. А. Кунаев, К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, В. В. Шербицкий, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев** оларны депутаттар болгаш аалчылар үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле уткааннар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң Даргазы депутат **А. П. Шитиков** хуралды ажыткан. Ол мынча дээн:

— Эштер депутаттар! Бүгүн бистиң партияның Төп Комитединиң Чиңгине секретары Леонид Ильич Брежневтиң төрүттүнген хүнү. **(Үргүлчүлелдиг, дицмиттиг адыш часкаашкыны. Шупту кижилер туруп келген).**

Мында бүгү депутаттарның өмүнээзинден эргим Леонид Ильич Брежневке төрүттүнген хүнүн таварыштыр чүректиң ханызындан байыр чедирерин болгаш ацаа чаагай кадык-шылды, бистиң ленинчи партияның, бүгү совет улустың эрге-ажылынга, чер кырында тайбыңның эрге-ажылынга ооң шылгарангай ажыл-чорудулгазынга чаа-чаа чедишкиннерин күүзөрүп чөпшээрел көрүнер. **(Үргүлчүлелдиг, дицмиттиг адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген).**

Мандат комиссиязының даргазы депутат **В. К. Месяцевтиң** мөчээн депутаттар орнунга 1974 чылдың декабрь 15-те соңгуткан депутаттарның бүрүн эргелерин мандат комиссиязының хынаанының дугайында илеткелин Эвилел Соведи дыңнаан.

Эвилел Совединиң Кемеровo областың Прокопьевск соңгулда округундан соңгуткан Л. А. Горшковтуң, Узбек ССР-ниң Сурхандарья областының Термез соңгулда округундан соңгуткан И. А. Каримовтуң бүрүн эргелерин хүлээп көөр доктаалды Эвилел Соведи хүлээп алган.

Дараазында 1975 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне планының дугайында, 1975 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында база 1973 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында сессияның хүн айтырын чугаалажып көөрүн хуралга үргүлчүлээн.

Бистин кижи бүрүвүс бо хүннерде эш Л. И. Брежневтиң программалыг чугаа кылганы СЭКП ТК-ның чаа болган Пленумун бо-ла сактып турар бис деп, ажылчы чоннар депутаттарының Ленинград область Совединиң күүскомунун Даргазы депутат эш **А. Н. Шибалов** чугаалаан. Бистин партиявыс иштики болгаш даштыкы политика талазы-биле СЭКП-ниң XXIV съездиниң шиитпирлерин туруштуг болгаш шудургу күүседип турар дээрзин Пленум база катап бүзүреллин-биле бадыткаан. Оратор оон ыңай хоорайның болгаш областың ажылчы чоннарының чедишкиннерин чугаалаан болгаш экономиктиг база сошиал хөгжүллелериниң перспективаларының талазы-биле бодалдарын чугаалаан. Ол бүдүрүлгелерин эде чепсеглээриниң болгаш чаарты дериниринің, тудуг организацияларының бүдүрүлгелерин баазалаан, ажыглалга чаа киирип турар күүлерин чиг-эт-биле хандырарынын, көдээ школалар тудугларын дүргедериниң чугулазын демдеглээш, көдээ ажыл-агый продукцияларының чамдык хевирлериниң садып алыр ортекти эде көөрүн саналдаан.

Казак ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы депутат **Б. А. Ашимов** республиканың үлетпүр потенциалы сөөлгү он чыл дургузунда 2,3 катап өскен, көдээ ажыл-агый улам-на туруштуг темп-биле хөгжүп турар апарган деп дыңнаткан. Депутат көдээ ажыл-агый машиналарын болгаш артык кезектерни бүдүрериниче, мал ажылын электрижидериниң техниканы бүдүрериниче, үлетпүр бүдүрүлгелерин, ылаңгыя улус хереглелдериниң бараанларын бүдүрүп турар заводтарны болгаш фабрикаларны техника-талазы-биле эде дериринче улуг кичээнгейни угландырган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге чугаалажып көөрү-биле киргеН 1975 чылдың Күрүне планы болгаш Күрүне бюджеди СЭКП-ниң XXIV съездиниң шиитпирлерин барымдаалаан болгаш Совет Эвилелиниң, эвилел республика бүрүзүнүң хөй адырлыг экономиказын комплекстиг хөгжүдерин көрүп турар-дыр деп, Б. А. Ашимов чугаалаан, планны болгаш бюджетти комиссияларның эдиглерин кириштир бадылаар деп саналдаан.

Среднекушкет көдээ Советтиң күүскомунуң даргазы (Татар АССР) депутат **Р. К. Кашапова** беш чылдың доозукчу чылында улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң перспективалары бистин Төрээн чуртувус дээш совет кижилериң дүрүм ёзугаар чоргааралын болдуун турар-дыр. Ажыл-агый болгаш социал-культура тургузуушкунунуң талазы-биле СЭКП-ниң XXIV съездиниң шиитпирлери чедишкиннигиниң күүсеттинин турары өөрүнчүгдүр деп чугаалаан. Чугаазының хөй кезиин депутат чечер Советтериниң ажылынга хамаарыштырган. Р. К. Кашапованың демдеглээни болза: сөөлгү чылдарда хүлээп алдынган шиитпирлерге хамаарыштыр көдээ Советтериниң ажыл-агый, социал болгаш культура тургузуушкунунга ролю бедээн. Олар боттарының девискээрлериңе күрүне эрге-чагыргазының бүрүн эргедиг организациялары болган.

Тодарадыкчы чылдың шынгыы планнары боттуг үүлдер апарган. Келир чылдың өндүр улуг планнарын чедишкиниг күүседириңе экономиктиг быжыг үндезин салдынган деп, Азербайджанның Компартиязының ТК-зының ийиги секретары депутат **С. В. Козлов** чугаалаан. Бо чыл болза СЭКП-ниң XXIV съездизиниң хүлээп алганы Тайбың программаны күүседириңе чаа бурунгаарлаашкынарның чылы болуп тооғуге кирер. Оратор оон ыңай бодунуң „республиказында үлетпүр бүдүрүлгези беш чылдың дөрт чылдарының иштинде план ёзугаар 32,1 хуу өзер турган, херек кырында 36 хуу ажыг өзерин дыңнаткан. С. В. Козлов көдээ ажылагый ажылдакчыларының чедишкиннерин онзалап демдеглээн. Республиканың хөвеңчилери бир дугаар-ла чартык миллион децнелди ашкан: белеткел пунктуларында 531 мүн тонна хөвең киргеН, ол болза пландан 45 хуу хөй. Депутат экономиканың чамдык адырларының ажылында четпестерни демдеглеп, нефть ажылдап кылыр үлетпүрүң үндезини-биле эде тургузарының, мал ажылын улам ыңай хөгжүдериниң чугулазын айыткан.

Беш чылдың дөрт чылдары чүткүлдүг, болгаш чогаадыкчы күш-ажылдың чылдары болган деп, СЭКП-ниң Чита обкомунуң бирги секретары депутат **М. И. Матафонов** чугаалаан. Экономиканы чайгылыш чок көдүреринің быжыг үндезини болгаш магадыллалы болза национал орулганың турушту өзүлдези, үлетпүр бүдүрүлгелериниң немелде өзүлдезиниң бедик темпилери, көдээ ажыл-агыйның чедишкиннери, эртем болгаш техниканың чаа чедишкиннери болган.

Улус ажыл-агыйының, ылаңгыя хөй ажылының болгаш даг үлетпүрүнүң хөгжүдезинин дугайын чугаалап тура, депутат области күрүне планнарын күүсетпейн турар болгаш куду шынарлыг продукцияларны бүдүрүп үндүрүп турар бүдүрүлгелериниң барын айыткан. Оон ыңай эш Матафонов областың девискээриңде 400 километр дурттуг Байкал-Амур магистралының тудуу-биле холбаштыр партия организацияларының болгаш ажыл-агый органнарының чорудуп турар ажылының дугайын чугаалаан.

Индирде — Киргизиянның Компартиязының бирги секретары, депутат **Т. У. Усубалиев**, СЭКП Төп Комитединиң декабрь 16-да болган Пленуму 1975 чылда ССРЭ-ниң күрүне планының болгаш бюджединиң төлевилелдерин колдуунда үүлдүг деп көрген, деп ол чугаалаан. Эш Л. И Брежнев Пленумга чүве чугаалап тура, беш чылдың эрткен чылдарының дургузунда совет улустуң кызымак демиселинин кайгамчыктыг түннелин демдеглээш, Совет күрүнеиниң экономиказын улам ыңай хөгжүдериниң талазы-биле тодаргай сорулгаларны айыткан.

СЭКП-ниң мерген угаанныг ленинчи иштики болгаш даштыкы политиказы коммунистиг тургузуушкунда чаа-чаа чедишкиннерже совет кижилерни сорук киирип турар. Ол улуг херекке Киргизстанның ажылчы чоннары база тодаргай үлүг-хуузун киирип турар. Республиканың чедишкиннерин чугаалааш, беш чылдың доозукчу чылында партия, совет, ажыл-агый органнарының мурнунда турар сорулгаларга доктаагаш, дыка хөй эвилел министерстволарының адрезиниг шүгүмүүлелдиг саналдар чугаалаан.

Экономиканың болгаш культураның хөгжүдезинге Грузиянның чедишкиннери алдарлыг Коммунистиг партиянның чорудуп турары ленинчи национал политиказы-биле сыныг холбаштыр, деп Ингириниң шай совхозунуң механизатору — депутат **В. Г. Меунаргия** чугаалаан. Коммунистиг партия болгаш Совет чазак бистиң республикавыс дугайында улуг сагыш салып турар.

Беш чылдың баштайгы ийи чылында нарын байдалды болгаш үлетпүр бүдүрүлгезиниң өзүлдезинин планда айыттынган темпилериниң хожудаашкынны айыткан турган. СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин күүседип турарының талазы-биле Тбилиси хооркомунуң ажылының дугайында СЭКП ТК-ның доктаалы республиканың бүгү партия организацияларын, Грузиянның бүгү ажылчы чоннарын ажылишче доюлдурган. Ажылчын аңгы, колхозчу тараачыннар, интеллигенция күш-ажылдың болгаш күрүненің сагылга-чурумун быжыглаары дээш, Грузиянның хоорайларынга болгаш суурларынга үлегерлиг корум-чурум дээш шиитпирлиг демиселди чорудуп турар, деп депутат чугаалаан.

Сөөлгү ийи чылда бис чүгле хожудаашкынны ажыр эрткен эвес, харын республика ам аажок улуг бурунгаар базымны кылган. Оон экономиказының өзүлдезинин темпилери 11 хуу болуп турар. Беш чылдың доозукчу чылында ол темпилер оон-даа артык бедик болур дээрзинге бүзүрээр бис, деп депутат демдеглээн. Сөөлгү чылларда Грузиянның партия, совет болгаш ажыл-агый органнарының үндүрген көжениишкиннери көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинге оиза таарымчалыг салдарлыг болган. Беш чылдың тодарадыкчы чылында Грузия Төрээн чуртка 312 мүн тонна сорттуг шай бүрүзүн берген — ол дээрге хүлээлелерде көрдүнгениниңдеН хөй болганы ол.

В. Г. Меунаргия саналының дыка хөй нуруузун дагда чер ажылын механизастаарының, Колхида чавызаажын шидгээдип алырының айтырыгларынга турасказаткан.

Бистиң республикавыска бо чыл Туркмен ССР-ниң тургустунганының болгаш Туркменистанның Компартиязын тургусканыың 50 чыл оюнуң байырлалы-биле демдеглеттинген. Ол байырлаа Коммунистиг партияның ленинчи национал политиказының тиилелгезин база катап көргүскен, деп Туркменистанның Компартиязының ТК-зының бирги секретары, депутат **М. Г. Гапуров** чугаалаан.

Ажыл-агый тургузуушкунунуң дугайында чугаалап тургаш, оратор хөвең ажылының байдалының дугайында тодаргай чугаалаан. Бо чылын черле болуп көрбээн дүжүттү — 1 миллион 100 мүн ажыг тонна чиг хөвеңни ажаап алган бис. Ол продукцияны бүдүрериниң улам ыңай көвүдедириңге херек улуг курлавырлар республикада бар болуп турар. Оларның бирээзи болза — сугну ажыктыг кылдыр чөп ажыглаары болур.

Продукцияның дыка хөй хевирлериниң талазы-биле Туркменияның үлетпүрү беш чылдың онаалдаларының деннелинге чеде берген. Оратор бүдүрүлгелерин чаарты эде дериринин айтырыгларынга база доктаап, оларның дериг-хереКселдерик чаартырының эргежок чугулазын айыткан.

Депутаттар: СЭКП Рязань обкомунуң бирги секретары **Н. С. Приезжев**, Армян ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы **Г. А. Арзуманян**, СЭКП Ростов обкомунуң бирги секретары **И. А. Бондаренко** олар санал берген. Бистиң чуртувус Коммунистиг партиянның тайбыңга ынак политиказының ачызында тайбың байдалга үжен чыл догунаап келген болгаш чаа ниитилелди бүзүрелдиг тургузуп турар. СЭКП Төп Комитедин, оон Политбюрозун, СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш Л. И. Брежневти совет улус ынчангаш кызыгаар чок үндүлээр.

1975 чылдың Күрүне планының болгаш Күрүне бюджединиң төлевилелдерин чугаалаащ, депутаттар боттарының төлээлээни эвилелдешкен республикада болгаш Россия Федерациязының областларында ажыл-агый байдалын чугаалаан. СЭКП ТК-ның чоокта чаа болган Пленумунуң шиитпирлерин ажылчы чоннар чео болганга ажыл-ишке удуртулга кылдыр хүлээп алган деп, депутаттар медеглээн. Совет кижилер партияның политиказын үүлдүг деп көрүп, деткип. Төрээн чурттуң чечектелириңе ачы-дузалыг чаа-чаа чаагай үүлени бүдүрүп турар.

Депутаттар 1975 чылда чурттуң план, бюджединиң чугаалажып көрүп турар төлевилелдерин үүлдүг деп көрген.

Эвилел Совединиң ийи дугаар хуралы ооң-биле доозулган.

15 шакта Кремльде ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединиң ийиги хуралы болган.

Эштер **А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, Д. С. Полянский, А. Н. Шелепин, П. М. Машеров, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов** оларны депутаттар болгаш аалчылар үргүлчүлелдиг адыш часкап уткаан.

(Уланчызы 2-ги арында).

1974 чылда ажыглалга кирер тудугда

ШАК БҮРҮЗҮ ҮНЕЛИГ

Бо чылын ажыглалга кирер Кызылдың тараа-дээрбе комбинадында ажыл-иш хүн келген тудум улам хайнығын турар. Тудуг-монтаж ажылдарын доозарының талазы-биле турушкан штабтың ажылдап кылган графигинде киргеН ажылдарны айыткан хуусаазында күүседир дээш керээ ёзугаар ажылдаар организацияларның монтажниктери, техниктери, электриктери, өске-даа мергежилдиг ажылчыннары ажылдың темпизин улам бедидип турар.

Бүгү кижилерниң күжениишкиниг ажылының база штабтың шыңгыы контролунуң ачызында графикте айытынган чамдык үүлдер эки күүсеттинин турар. Ылаңгыя хөй саныг нарын дериг-хереКселдерни тургузуп турар «Спецэлеватормельмонтаж» трестиң Красноярскиде тудуг-монтаж эргелелиниң специалистери капитал салыышкынарны шидгээдип алырының хүннер аайы-биле турушкан графигин ийи хүн мурнап чорун орар. № 1 трансформаторну эптеп турар бистиң электриктеривис ажылының темпизин кошкатпаан, ону декабрь 25-те доозар дээн хүлээлгезин күүседириңге бүзүрелдиг ажылдап турар.

№ 62 мехколоннаның, дерээжен тудугжуларының кызымаккай ажылдап турарын демдеглээр херек. Мехколоннаның штукатуржулар бригадалары одалга төвүнүң корпузунга штукатур-маляр ажылдарын чорудуп, ында турушкан. механизмнерни будуп турган. Эш А. Черепановага удурткан шеверлекчилер маңаа эң организастыг болгаш ажылгыр чоруун көргүскен. Шеверлекчилер даанган ажылын хуусаа бетинде доосхан. Оон ачызында одалга төвүнүң тудуг-монтаж ажылдары бүрүн доозулган, ону ажылчын комиссия хүлээп ап эгелээн.

Ындыг болзажок № 62 мехколоннаның удуртукчуларының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының тудугжуларының, шефтеп келген кижилерниң ажылын эки организастап шыдавайн турарын демдеглээр херек. Графикте айыткан үүлдерни айыткан хуусаазында күүсетпес чорук тудугжуларының талазындан ам-даа үргүлчүлеп турар. Чижээлээрге, холуксаалыг мал чеми белеткээр корпусүнүң чер иштинде кадында тудуг богу, доң дош мынчага чедир аштаттынмаан чамдык ханалар дериг-хереКселдерни тургузарынга таарымчалыг кылдыр алгыдыр үттеттинмээн. Ол ажылдарны график ёзугаар декабрь 18-ке чедир доозар турган. Ол дүүн хүнге чедир күүсеттинмээн. Москвада турар «Спецэлеватор мельмонтаж» трестиң кол инженери Г. И. Демидов биске мындыг янзылыг хомудалды кылды.

— Тудуг богу аштаар, ханаларны алгыдар дээш өскедаа үүрмек ажылдарны тудугжуларның айыткан хуусаазында күүседип шыдавайн турары бистиң монтажниктеривиске дыка-ла саат ужураштырып турар-дыр. Көрүүдерден, бо чыткан доштуг бокту аштаарын, оон ындында ханаларны алгыдарын тудугжулар дүүн-не доозар ужурлуг турган, ол күүсеттинмээн, ынчангаш бистиң специалистеривис бо механизмни тургузарынче ам-даа кирбээнер.

Инженерниң хомудалы черле шын. Монтажниктер дериг-хереКселдерни үстүкү каттардан эгелээш, адаалга чедир эптеп келген. Адаакка каткы бүгү дериг-хереКселдерни шимчедип долгаар нарын хереКселдерни тургузары арткан. А оларны тургузар черни аштап арыглаарын саададып турары өскелериниң ажылынга саат ужураштырганы бо.

Монтаж ажылдары кидин түлүк чорун турар амгы үеде республиканың тараа продуктулар эргелели келир үеде бо улуг бүдүрүлгеге ажылдаар специалистерни монтаж болгаш эдиктирилге ажылдарынга киириштирбейн турары четпес. Ол кижилер ийи ай бурунгаар-ла маңаа кээр ужурлуг турган. Олар бо хевирлиг улуг бүдүрүлгелерни тудуп, ажыглалга киирип турар Москва, Новосибирск, Красноярск, Барнаул болгаш өске-даа хоорайлардан келген бедик мергежилдиг специалистер-биле кады ажылдап турган, келир үеде ажыглап, ажылдадыр бүдүрүлгезиниң бүгү дериг-хереКселин, технологиязын ыяк өөренип, билип алыр ужурлуг. Бо айтырыгны амдыгаштан кичээцгейге алза эки.

С. МААДЫ,
«Шынның» тускай корр.

ЧУРУКТА: чаа тудугнуң ниити хевири. Оон шалыпчы тудугжулары: (солагай талаадан) В. Томилин, Б. Дырсынноол, В. Молин. Олар № 62 КМК-ның ажылчыннары.

СССРЭ-ниң Дээди Советинин тоску чыыжының ийиги сессиязы

ТӨРЭЭН ЧУРТТУҢ КҮЧҮ-ШЫДАЛЫНЫҢ ЭРГЕ-АЖЫКТАРЫ ДЭЭШ

(Тончүзү. Эгези 1-ги арында).

Хуралды ССРЭ-ниң Дээди Советинин Националдар Советинин Даргазы депутат **В. П. Рубен** ачыткан. Ооң чугаалаары болза:

Бөгүн Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Чиңгине секретары, хүндүлүг Леонид Ильич Брежневтиң төрүттүнген хүнү болгай. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкааччыларны).**

Эргим Леонид Ильичиниң кан-кадык чурттаарын болгаш ооң чер кырында тайбыңга болгаш бистиң ынак Төрээн чуртувустуң чечектелиишкининге ачы-дузалыг, үре-түнелдиг бүгү ажыл-чорудулгазынга улам чедиишкиннерлиг болуруп бистер бүгүденин өмүнээзинден йорээп күзээрин болгаш изиг байыр чедиреринө өпшээреп көрүнөр. **(Үргүлчүлелдиг, диңмиттиг адыш часкааашкынары. Шупту туруп келген).**

Мөчээн депутаттың орнунга 1974 чылдың декабрь 15-те соңгаан депутаттың бүрүн эргезин хынаан дугайында мандат комиссиязының даргазы депутат **Э. А. Шеварднадзениң** илгеткелин Националдар Совети дыңнаан.

РСФСР-ниң Тула соңгулда округундан соңгаан, Националдар Советинин депутаты Г. А. Титовтуң бүрүн эргезин Националдар Совети хүлээп көөр деп доктааткан.

Ооң соонда 1975 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планының дугайында, ССРЭ-ниң 1975 чылда Күрүне бюджединиң дугайында болгаш 1973 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң күүселдезинин дугайында сессияның чугаалажыр айтырыгларын чугаалажып көөрүн уламчылаан.

Узбекистаниың ажылчы чоннары СЭКП ТК-ның декабрь (1974 чылда) Пленумунуң шиитпирлерин ажыл-ишке удуртулга кылдыр хүлээп алган деп, Узбекистаниың Компартиязының Сыр-Дарья обкомунуң бирги секретары депутат **В. А. Хайдуров** чугаалаан. Республиканың үлетпүрү продукция сайгарарының 11 айлар планын хуусаа бетинде күүсеткен, капитал тудугнуң хемчээли улгаткан. Узбекистаниың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери суттат суунуң кадыраан эң уржуктуг бергелерин ажып эрткеш, чаа-чаа кайгамчыктыг чедиишкиннерни чедип алган: Төрээн чуртка 5,33 миллион ажыг тонна хөөеңни берген деп, депутат дыңнаткан.

Оратор Сыр-Дарья областың ажылчы чоннарының чедиишкиннерин чугаалаан. Мелиорацияга болгаш тудугга капитал салыышкынарының белик дээштиин демдеглээш, депутат ажыглалга чаа-чаа черлерни шиңгээдип алырынга, суттатка үндүрүп бээр акша-хөреңгини көвүдедир дугайында ССРЭ-ниң Күрпланыының мурунга айтырыг тургускан. Республиканың бок үңүштер-биле демисежириниң химия бүдүмелдерин бүдүреринин базазын тургузарын саналдаан.

Бистиң Абхазияның дагда суурлары үгле шайының бедик дүжүттүү-биле эвес, узун назынныларының санының хөй-биле база сураглыг деп, ажылчы чоннар депутаттарының Дурипшск көдээ Советинин (Абхаз АССР) күүскомунуң даргазы депутат **В. К. Тванба** чугаалаан. Чуртту мерген угаанныг, ленинчи өзү-биле коммунистиг тургузуушкининуң оруу-биле аппар чыдары дээш, тайбыңнын болгаш ажылчын кижиниң аас-кежииниң дугайында сагыш салыышкынны дээш, ленинчи партияның Төп Комитединге, ооң Политбюрозунга болгаш эш Л. И. Брежневтиң бодунга ханы өөрүп четтириишкинни депутат илергейлээн.

Үлетпүрну, көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер, кижилериниң материалдыг чаагай байдалын улам көдүрер талазы-биле Абхазияның ажылчы чоннарының чедиишкиннериниң дугайында, партияның XXIV съездизиниң тоогулуг шиитпирлерин амыдыралга боттандырары дээш, Абхазияның, бүтү Грузияның ажылчы чоннарының оралдажыышкынарының дугайын оратор чугаалаан.

ССРЭ-ниң мелиорация болгаш суг ажыл-агыйының министри депутат **Е. Е. Алексеевский** үүве чугаалаан. Көдээ ажыл-агыйы социалистиг экономиканың бедик хөгжүлделиг сектору болуп бүзүрелдии-биле хөгжүп орар деп, ол медеглээн. Мелиорация ажылының байдалын тодаргайлап чугаалааш, беш чылдың төнчүзүнде курганган болгаш суттаттыг черлериниң фондузу чуртка 25 миллион гектар ажар дээрзин оратор демдеглээн. Мелиорация чуртту барык бүгү районнарын хаара тудуп турар. Мелиорастаан черлер чер ажылының продукциязының дөрттүн бир кезиин берип турар. Кол сорулгаларның бирээзи—мелиорастаан черлерни ажыглаарын экижидери болур. Мындыг гектар бүрүзү бедик дүжүттү бээр ужурлуг. Ол болза капитал салыышкынарының ажыктыын бедидер дугайында партияның негелделеринге хамааржып турар.

1975 чылда чорудар мелиорация ажылдарының план өзүгаар көрдүнген хемчээли беш чыл онаалдазын нинтээн-биле күүседирин хандырып турар. Акшаландырыышкынның бүгү үнер достерин өзугаар алырга, келир чылын 2,4 миллион гектар шөлге мелиорация ажылын чорудар.

Беш чылдың сөөлгү чылының плачының болгаш бюджединиң төлевилелдери экономиканы болгаш культураны улам ыңай хөгжүдеринге делгем аргаларны ажыдып турардыр деп, Литва ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы депутат **К. К. Кайрис** чугаалаан. Литваның улус ажыл-агыйы дүрген темп-биле хөгжүп турар. Республика бо чылын үлетпүр продукциязын 1940 чылдаазынга бодаарга 43 катаптан хөйү бээр. Көдээ ажыл-агыйның ажыглалдыг чүс гектар черинге онааштыр дириг деңзиг-биле 172 центнер эштти, 748 центнер суттуг алыры көрдүнген.

Үлетпүр бүдүрүлгезин концентрастаар болгаш специализастаар, эргелеп-башкарарын болбаазырангайжыдар талазы-биле Литвада улуг ажылды чорудуп турар. Бир эвес 1970 чылда үгле 10 бүдүрүлге каттыжыышкынары турган болза, ам олардың саны 32 чедир көвүдээн, а бүдүрүп үндүрүп турар продукциязының үлүү 16 хуу четкен. Бүдүрүлгени концентрастаарының талазында эвээш эвес курлавырлар бар.

«Комипромжилстрой» трестиң бажың тудар комбинадының шеверлекчилер бригадазының удуртукчузу депутат **Н. П. Расторгуева** профессиям тудугжу кижи мен деп чугаалаан. Харын ооң ужурунда үүве ийикпе, бистин планнарыыстан бирги эзлчегде тудугларны көөр кижи-дир мен. Бистиң Коми республика бойдус курлавырлары-биле байлак, олардың улам-на идепкейлии-биле чурттуң улус ажылагый саврылгазынче киирип турар. Оларны шиңгээдип алырының ан чугула болгаш берге хөрээниң бирги одуруунда тудугжуларның туруп турарынга чоргаарланыр мен. Тайгалар, эртинмес тулаалар кежилдир «Сонгу чүктүн херели» деп аттыг газопроводту олар тутканнар. Олар, ооң иштинде бистин трестин тудугжулары база, Сыктывкарның ыяш-үлетпүр комплексизиниң улуг корпустарын тутканнар. Олар болза Усинск—Ярославль аразының 1500 километр узун дурттуг нефтепроводун туткан.

Чурттуң улус ажыл-агыйының өзүлдезиниң чурагайларының дугайында бодап турган, тоску беш чылдың планнарын чедиишкинниг күүседири дээш демиселче ажылчы чоннарны мобилизастаар талазы-биле партияның болгаш чазактың кайгамчык улуг организакчы болгаш политиктиг ажылының түңнелдерин кижи оон көөр-дүр деп, СЭКП Калмык обкомунуң бирги секредары депутат **Б. В. Городовиков** чугаалаан.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бүгү кол көргүзүүлериниң талазы-биле чыдым программазын Калмыкия күүсеткен дээрзин оратор дыңнаткан. Бо чылын ристиң чуртта эң-не бедик дүжүдү—гектардан-на 48,3 центнер рис бисте ажаап алдынган. Сураглыг калмык уксаанын хою база тергиин продукцияны —хой бүрүзүнден 5,9 килограмм чиңге-нарын дүктү берген.

Чер мелиорастаарының талазы-биле ажылдарны, республиканың автоорутарны тудар талазы-биле ажылдарны дүргедириниң эргежок чугудазын депутат айыткан.

Таджик ССР-ниң амыдырал хандырылга министри —депутат **А. Т. Касымова** беш чылдың дөртү чылында хөвеңчилериниң улуг чедиишкиннериниң дугайын айыткан: күрүпеге пландан дыка хөй—877 мун тонна чиг хөвеңни саткан. Республикада бараан саарылгазы көвүдээн, амыдырал хандырылгазының бүдүрүлгелери калбарган.

Сөөлгү чылдарда амыдырад хандырылга системазы ажыл-агыйның улуг адыры апаргының депутат демдеглээн. Оратор кадрлар-биле ажылды өжижидериниң, амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң материал-техниктиг суурун сайзырангайжыларының, күш-ажылды организастаарын өжижидериниң, ачы-дуза чедиреринин хевирлерин калбартырының айтырыгларын көдүргөн.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң салган сорулгаларын күүседир талазы-биле Эстониның ажылчы чоннары чаа-чаа чедиишкиннерлиг болганын Эстониның Таллин хооркомунуң бирги секретары—депутат **Н. О. Югансон** чугаалаан. Республиканың экономиказының шалыпкын хөгжүп турары совет улустарның акы-дуңма өзүзүнүң кады ажылдажылгазының түңнели бооп турар.

Таллиниң үлетпүрүнүң беш чылдын дорт чылдарының дургузунда бүдүрүлге хемчээлин чүгле күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип турган, улгаттырганын оратор демдеглээн. Бүдүрүлге черлериниң коллективтери продукцияның шынарын бедидип өжижидер талазы-биле улуг ажылдарны база кылып турар. 1974 чылда күрүненің шынар демдээ-биле кылып үндүрер чүүлдериниң саны эрткен чылдыынга деңнээрге, ооң ийи катап хөй болур. Хоорайның партия организациязы улустуң чугула хереглээр бараанарын кылып үндүрериң көвүдериниче хөй кичээнгей салып турар.

Хоорайның чиик үлетпүрүнүң коллективтериниң ажылының дугайын чугаалааш, оратор үлетпүрүнүң даараныла болгаш трикотаж кылыгларын бээр адыры амгы деңнелген өлүүн хожудан турарын демдеглээн. ССРЭ-ниң Чиик үлетпүр министерствозунуң специалистери биле тура-ла, оны эдериниң хемчеглерин чедир албайын турарлар.

Таллиниң күш-ажылчы коллективтери 1975 чылда уткуштур планнарны ажылдап кылып, оларны хүлээп ап турар.

Башкир АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы—депутат **З. Ш. Акназаров** республиканың үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли эрткен он бир айлар дургузунда 9,2 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү—8,4 хуу улгатканын демдеглээн. «Башнефтехимзаводу» бүдүрүлге каттыжыышкынының коллективинге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улгаттырар талазы-биле беш чыл планын хуусаадан эрте күүсеткени-биле холбаштыр эш Л. И. Брежневтиң байырлыг чагаазы республиканың амыдыралынга улуг болушкын болган. Ооң үрүктиң хапызындан чылыг сөстери республиканың ажылчы чоннарының политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүнүн болдурган.

Арга-ыяштың аңныыр ажыл-агыйларын чаңгыс аай удуртуруунун чугулазының дугайында, харыдзаа хөгжүлдезинин бүгү айтырыгларын шиитпирээрин, эң ылаңгыя автоматтыг телефон станцияларын, радиорелелиг шуугумнарны болгаш телевизия дамчыдылгаларын тургузарын Харылзаа министерствозунга даандырып, мөөңнээр дугайында саналды депутат киирген.

Ол ышкаш сессияга депутаттар: Түркмен ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы **О. Н. Оразмухамедов**, нефть үлетпүрүнүң министри **В. Д. Шашин**, Кыргыс ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы — **П. М. Ходос** олар база сос аш, үүве чугаалаанар. Бүдүрүлгелериниң иштики курлавырларын мөөңнээрни дээш, продукцияның шынарын бедидери дээш социалистиг чарыштың улуг ролюн олар айтып турганнар. Бүдүрүлгениң техниктиг деңнелин бедидериниң, эртемнин чедиишкиннерни практиката шалыпкын өзү-биле ажыглаарының, капитал салыышкынарын ажыктыг кылдыр чарыгларының айтырыгларынче депутаттар кол кичээнгейни салып, санал бергеннер.

Депутаттар Коммунистиг партияның иштики болгаш даштыкы политиказын чүүлдүг деп көрүп, партия Төп Комитединиң, ооң Политбюрозунун болгаш эш Л. И. Брежневтиң бодунуң хуузунда ажыл-чорудулгаларын бедидип-биле үнелеп, чугаалап турганнар. Ол политика совет кижилериниң чогаадыкчы өзүбиле ажылдаарынга таарымчалыг байдалды берип, тоску беш чылдың планын чедиишкиниг күүседириңге идиг бооп турарын оларның чугааларынга онзалап демдеглеттинген.

Ооң-биле Националдар Советинин ийиги хуралы доозулган.

ССРЭ-ниң Дээди Советинин сессиязы бодунун ажылын дүүн үргүлчүлээн.

(СЭТА).

Бөгүн мурнакчы чолаачыларның

слёду болур

БЕШ ЧЫЛДЫҢ ШАЛЫПЧЫЛАРЫ

Тодарадыкчы дөртү чылдың планнаг онаалдаарын хамаан чок, харын-даа тоску беш чылда боттарынга бердинген планнарын дөрт чыл безин чедирбейн боттандырыпкан шалыпчыларның даңазы улам-на көвүдеп орар. Үлетпүр бүдүрүлгелериниде, ылаңгыя транспорт ажылдакчыларында үеним мурнаан ындыг тус-тус мурнакчылардан эгелээш, бүдүн бригадалар безин бар болу бергени өөрүчүг. Транспорт, чазаглыг орук болгаш харыдаа ажылдакчыларының профэвилел обкому бөгүн беш чылдың онаалдазын хуусаа бетинде күүсеткен. Тыва автотранспорт эргелелиниң мурнакчыларынга алдар болдурган байырлыг неижэни организастап эрттирип турар.

Оларның чамдыызы-биле силерни таныштырып тур бис, эргим номчукчу. Тоску беш чылдың түк тудукчулары бодур (Үстүнде чурукта).

Кызылдың үшкү автотранспорт бүдүрүлгезиниң мурнакчы чолаачызы, коммунист Александр Григорьевич Ждановтуң хуузунда күш-ажылчы календарында амгы үеде 1976 чылдың май ай чоруп турар. Чазактың бедик шаңналы—Ленин орденинин эдилекчизи Александр Григорьевич үүгле бо тодарадыкчы чылдың эгезинден бээр безин пландан ажыр бир мун тонна чүүл-бүрү чүүкгү дажыглаан болгаш чеди мун литр кывар үүлдү камнап алган.

Ол-ла автобүдүрүлгеде чолаачылап турар **Константин Георгиевич Изаков** Абакан—Кызыл оруунга чүүк соортүр талазы-биле улуг дуржулгалыг. Коллективтиң чолаачыларының ортузунда калбарган социалистиг чарышка үргүлчү тиилекчи болуп келген. Техниканың ажыглалын өжижидип турган, мурнакчы чолаачы үгле бо чылдың эгезинден бээр безин пландан ажыр 1700 тонна чүүктү соортүп, беш мун ажыг литр кывар үүлдү камнап алган.

Константин Георгиевич амгы үеде келир юбилейлиг беш чылдың баштайгы чылы—1976 чылдың апрель айның үзүүнде ажылдап турар.

В. МИРЦЕВТИҢ фотолары.

Партия организацияларында отчёттар болгаш соңгулдалар

ДАЙЫНЧЫ АРГА-ШИНЭЭЗИН БЕДИДЕР

Чөөн-Хемчиктиң «Чыраа-Бажы» совхоз үгле районда эвес, республикада улуг ажылагыйларның бирээзи. Совхоз күрүне мурнунга планын, социалистиг хүлээлгезин күүседип, районнуң болгаш республиканың ажыл-агыйларының аразында чарышка чамдыкта төлептиг черни эзлеп, шаңнал-макталга чедип турган. Ында күш-ажылчы коллективтерде, мал-даа, ховудаа ажылында, онаашкан ажылынга шудургу мурнакчы кижилер хөй. Совхозтуң материалдыг базазы, ооң күчүшыдалы, ажылчыннарның болгаш специалистериниң мергежили база өскен.

Ажыл-агыйда хөй коммунистерлиг улуг парткомда беш эге организация, беш партбөлүк бар. Коммунистерниң ниити саны 138 кижи чедип турар. Чоокта чаа парторганизацияның отчёттуг хуралы болуп эрткен. Аңаа коммунистер отчёттуг үеде парткомнуң ажыл-чорудулгазын сайгарып, ында чедиишкиннерни болгаш чедир кылдынмайн турар үүлдерни Комитединге, ооң Политбюрозунга болгаш эш Л. И. Брежневтиң бодунга ханы өөрүп четтириишкинни депутат илергейлээн.

Үлетпүрну, көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер, кижилериниң материалдыг чаагай байдалын улам көдүрер талазы-биле Абхазияның ажылчы чоннарының чедиишкиннериниң дугайында, партияның XXIV съездизиниң тоогулуг шиитпирлерин амыдыралга боттандырары дээш, Абхазияның, бүтү Грузияның ажылчы чоннарының оралдажыышкынарының дугайын оратор чугаалаан.

ССРЭ-ниң мелиорация болгаш суг ажыл-агыйының министри депутат **Е. Е. Алексеевский** үүве чугаалаан. Көдээ ажыл-агый социалистиг экономиканың бедик хөгжүлделиг сектору болуп бүзүрелдии-биле хөгжүп орар деп, ол медеглээн. Мелиорация ажылының байдалын тодаргайлап чугаалааш, беш чылдың төнчүзүнде курганган болгаш суттаттыг черлериниң фондузу чуртка 25 миллион гектар ажар дээрзин оратор демдеглээн. Мелиорация чуртту барык бүгү районнарын хаара тудуп турар. Мелиорастаан черлер чер ажылының продукциязының дөрттүн бир кезиин берип турар. Кол сорулгаларның бирээзи—мелиорастаан черлерни ажыглаарын экижидери болур. Мындыг гектар бүрүзү бедик дүжүттү бээр ужурлуг. Ол болза капитал салыышкынарының ажыктыын бедидер дугайында партияның негелделеринге хамааржып турар.

1975 чылда чорудар мелиорация ажылдарының план өзүгаар көрдүнген хемчээли беш чыл онаалдазын нинтээн-биле күүседирин хандырып турар. Акшаландырыышкынның бүгү үнер достерин өзугаар алырга, келир чылын 2,4 миллион гектар шөлге мелиорация ажылын чорудар.

Беш чылдың сөөлгү чылының плачының болгаш бюджединиң төлевилелдери экономиканы болгаш культураны улам ыңай хөгжүдеринге делгем аргаларны ажыдып турардыр деп, Литва ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы депутат **К. К. Кайрис** чугаалаан. Литваның улус ажыл-агыйы дүрген темп-биле хөгжүп турар. Республика бо чылын үлетпүр продукциязын 1940 чылдаазынга бодаарга 43 катаптан хөйү бээр. Көдээ ажыл-агыйның ажыглалдыг чүс гектар черинге онааштыр дириг деңзиг-биле 172 центнер эштти, 748 центнер суттуг алыры көрдүнген.

Үлетпүр бүдүрүлгезин концентрастаар болгаш специализастаар, эргелеп-башкарарын болбаазырангайжыдар талазы-биле Литвада улуг ажылды чорудуп турар. Бир эвес 1970 чылда үгле 10 бүдүрүлге каттыжыышкынары турган болза, ам олардың саны 32 чедир көвүдээн, а бүдүрүп үндүрүп турар продукциязының үлүү 16 хуу четкен. Бүдүрүлгени концентрастаарының талазында эвээш эвес курлавырлар бар.

«Комипромжилстрой» трестиң бажың тудар комбинадының шеверлекчилер бригадазының удуртукчузу депутат **Н. П. Расторгуева** профессиям тудугжу кижи мен деп чугаалаан. Харын ооң ужурунда үүве ийикпе, бистин планнарыыстан бирги эзлчегде тудугларны көөр кижи-дир мен. Бистиң Коми республика бойдус курлавырлары-биле байлак, олардың улам-на идепкейлии-биле чурттуң улус ажылагый саврылгазынче киирип турар. Оларны шиңгээдип алырының ан чугула болгаш берге хөрээниң бирги одуруунда тудугжуларның туруп турарынга чоргаарланыр мен. Тайгалар, эртинмес тулаалар кежилдир «Сонгу чүктүн херели» деп аттыг газопроводту олар тутканнар. Олар, ооң иштинде бистин трестин тудугжулары база, Сыктывкарның ыяш-үлетпүр комплексизиниң улуг корпустарын тутканнар. Олар болза Усинск—Ярославль аразының 1500 километр узун дурттуг нефтепроводун туткан.

Чурттуң улус ажыл-агыйының өзүлдезиниң чурагайларының дугайында бодап турган, тоску беш чылдың планнарын чедиишкиниг күүседири дээш демиселче ажылчы чоннарны мобилизастаар талазы-биле партияның болгаш чазактың кайгамчык улуг организакчы болгаш политиктиг ажылының түңнелдерин кижи оон көөр-дүр деп, СЭКП Калмык обкомунуң бирги секредары депутат **Б. В. Городовиков** чугаалаан.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бүгү кол көргүзүүлериниң талазы-биле чыдым программазын Калмыкия күүсеткен дээрзин оратор дыңнаткан. Бо чылын ристиң чуртта эң-не бедик дүжүдү—гектардан-на 48,3 центнер рис бисте ажаап алдынган. Сураглыг калмык уксаанын хою база тергиин продукцияны —хой бүрүзүнден 5,9 килограмм чиңге-нарын дүктү берген.

Чер мелиорастаарының талазы-биле ажылдарны, республиканың автоорутарны тудар талазы-биле ажылдарны дүргедириниң эргежок чугудазын депутат айыткан.

Таджик ССР-ниң амыдырал хандырылга министри —депутат **А. Т. Касымова** беш чылдың дөртү чылында хөвеңчилериниң улуг чедиишкиннериниң дугайын айыткан: күрүпеге пландан дыка хөй—877 мун тонна чиг хөвеңни саткан. Республикада бараан саарылгазы көвүдээн, амыдырал хандырылгазының бүдүрүлгелери калбарган.

Сөөлгү чылдарда амыдырад хандырылга системазы ажыл-агыйның улуг адыры апаргының депутат демдеглээн. Оратор кадрлар-биле ажылды өжижидериниң, амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң материал-техниктиг суурун сайзырангайжыларының, күш-ажылды организастаарын өжижидериниң, ачы-дуза чедиреринин хевирлерин калбартырының айтырыгларын көдүргөн.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң салган сорулгаларын күүседир талазы-биле Эстониның ажылчы чоннары чаа-чаа чедиишкиннерлиг болганын Эстониның Таллин хооркомунуң бирги секретары—депутат **Н. О. Югансон** чугаалаан. Республиканың экономиказының шалыпкын хөгжүп турары совет улустарның акы-дуңма өзүзүнүң кады ажылдажылгазының түңнели бооп турар.

Таллиниң үлетпүрүнүң беш чылдың дорт чылдарының дургузунда бүдүрүлге хемчээлин чүгле күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип турган, улгаттырганын оратор демдеглээн. Бүдүрүлге черлериниң коллективтери продукцияның шынарын бедидип өжижидер талазы-биле улуг ажылдарны база кылып турар. 1974 чылда күрүненің шынар демдээ-биле кылып үндүрер чүүлдериниң саны эрткен чылдыынга деңнээрге, ооң ийи катап хөй болур. Хоорайның партия организациязы улустуң чугула хереглээр бараанарын кылып үндүрериң көвүдериниче хөй кичээнгей салып турар.

Хоорайның чиик үлетпүрүнүң коллективтериниң ажылының дугайын чугаалааш, оратор үлетпүрүнүң даараныла болгаш трикотаж кылыгларын бээр адыры амгы деңнелген өлүүн хожудан турарын демдеглээн. ССРЭ-ниң Чиик үлетпүр министерствозунуң специалистери биле тура-ла, оны эдериниң хемчеглерин чедир албайын турарлар.

Таллиниң күш-ажылчы коллективтери 1975 чылда уткуштур планнарны ажылдап кылып, оларны хүлээп ап турар.

Башкир АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы—депутат **З. Ш. Акназаров** республиканың үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли эрткен он бир айлар дургузунда 9,2 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү—8,4 хуу улгатканын демдеглээн. «Башнефтехимзаводу» бүдүрүлге каттыжыышкынының коллективинге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улгаттырар талазы-биле беш чыл планын хуусаадан эрте күүсеткени-биле холбаштыр эш Л. И. Брежневтиң байырлыг чагаазы республиканың амыдыралынга улуг болушкын болган. Ооң үрүктиң хапызындан чылыг сөстери республиканың ажылчы чоннарының политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүнүн болдурган.

Арга-ыяштың аңныыр ажыл-агыйларын чаңгыс аай удуртуруунун чугулазының дугайында, харыдзаа хөгжүлдезинин бүгү айтырыгларын шиитпирээрин, эң ылаңгыя автоматтыг телефон станцияларын, радиорелелиг шуугумнарны болгаш телевизия дамчыдылгаларын тургузарын Харылзаа министерствозунга даандырып, мөөңнээр дугайында саналды депутат киирген.

Ол ышкаш сессияга депутаттар: Түркмен ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы **О. Н. Оразмухамедов**, нефть үлетпүрүнүң министри **В. Д. Шашин**, Кыргыс ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы — **П. М. Ходос** олар база сос аш, үүве чугаалаанар. Бүдүрүлгелериниң иштики курлавырларын мөөңнээрни дээш, продукцияның шынарын бедидери дээш социалистиг чарыштың улуг ролюн олар айтып турганнар. Бүдүрүлгениң техниктиг деңнелин бедидериниң, эртемнин чедиишкиннерни практиката шалыпкын өзү-биле ажыглаарының, капитал салыышкынарын ажыктыг кылдыр чарыгларының айтырыгларынче депутаттар кол кичээнгейни салып, санал бергеннер.

Депутаттар Коммунистиг партияның иштики болгаш даштыкы политиказын чүүлдүг деп көрүп, партия Төп Комитединиң, ооң Политбюрозунун болгаш эш Л. И. Брежневтиң бодунуң хуузунда ажыл-чорудулгаларын бедидип-биле үнелеп, чугаалап турганнар. Ол политика совет кижилериниң чогаадыкчы өзүбиле ажылдаарынга таарымчалыг байдалды берип, тоску беш чылдың планын чедиишкиниг күүседириңге идиг бооп турарын оларның чугааларынга онзалап демдеглеттинген.

Ооң-биле Националдар Советинин ийиги хуралы доозулган.

ССРЭ-ниң Дээди Советинин сессиязы бодунун ажылын дүүн үргүлчүлээн.

(СЭТА).

Чөөн-Хемчиктиң «Чыраа-Бажы» совхоз үгле районда эвес, республикада улуг ажылагыйларның бирээзи. Совхоз күрүне мурнунга планын, социалистиг хүлээлгезин күүседип, районнуң болгаш республиканың ажыл-агыйларының аразында чарышка чамдыкта төлептиг черни эзлеп, шаңнал-макталга чедип турган. Ында күш-ажылчы коллективтерде, мал-даа, ховудаа ажылында, онаашкан ажылынга шудургу мурнакчы кижилер хөй. Совхозтуң материалдыг базазы, ооң күчүшыдалы, ажылчыннарның болгаш специалистериниң мергежили база өскен.

Ажыл-агыйда хөй коммунистерлиг улуг парткомда беш эге организация, беш партбөлүк бар. Коммунистерниң ниити саны 138 кижи чедип турар. Чоокта чаа парторганизацияның отчёттуг хуралы болуп эрткен. Аңаа коммунистер отчёттуг үеде парткомнуң ажыл-чорудулгазын сайгарып, ында чедиишкиннерни болгаш чедир кылдынмайн турар үүлдерни Комитединге, ооң Политбюрозунга болгаш эш Л. И. Брежневтиң бодунга ханы өөрүп четтириишкинни депутат илергейлээн.

Үлетпүрну, көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер, кижилериниң материалдыг чаагай байдалын улам көдүрер талазы-биле Абхазияның ажылчы чоннарының чедиишкиннериниң дугайында, партияның XXIV съездизиниң тоогулуг шиитпирлерин амыдыралга боттандырары дээш, Абхазияның, бүтү Грузияның ажылчы чоннарының оралдажыышкынарының дугайын оратор чугаалаан.

ССРЭ-ниң мелиорация болгаш суг ажыл-агыйының министри депутат **Е. Е. Алексеевский** үүве чугаалаан. Көдээ ажыл-агый социалистиг экономиканың бедик хөгжүлделиг сектору болуп бүзүрелдии-биле хөгжүп орар деп, ол медеглээн. Мелиорация ажылының байдалын тодаргайлап чугаалааш, беш чылдың төнчүзүнде курганган болгаш суттаттыг черлериниң фондузу чуртка 25 миллион гектар ажар дээрзин оратор демдеглээн. Мелиорация чуртту барык бүгү районнарын хаара тудуп турар. Мелиорастаан черлер чер ажылының продукциязының дөрттүн бир кезиин берип турар. Кол сорулгаларның бирээзи—мелиорастаан черлерни ажыглаарын экижидери болур. Мындыг гектар бүрүзү бедик дүжүттү бээр ужурлуг. Ол болза капитал салыышкынарының ажыктыын бедидер дугайында партияның негелделеринге хамааржып турар.

1975 чылда чорудар мелиорация ажылдарының план өзүгаар көрдүнген хемчээли беш чыл онаалдазын нинтээн-биле күүседирин хандырып турар. Акшаландырыышкынның бүгү үнер достерин өзугаар алырга, келир чылын 2,4 миллион гектар шөлге мелиорация ажылын чорудар.

Беш чылдың сөөлгү чылының плачының болгаш бюджединиң төлевилелдери экономиканы болгаш культураны улам ыңай хөгжүдеринге делгем аргаларны ажыдып турардыр деп, Литва ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы депутат **К. К. Кайрис** чугаалаан. Литваның улус ажыл-агыйы дүрген темп-биле хөгжүп турар. Республика бо чылын үлетпүр продукциязын 1940 чылдаазынга бодаарга 43 катаптан хөйү бээр. Көдээ ажыл-агыйның ажыглалдыг чүс гектар черинге онааштыр дириг деңзиг-биле 172 центнер эштти, 748 центнер суттуг алыры көрдүнген.

Үлетпүр бүдүрүлгезин концентрастаар болгаш специализастаар, эргелеп-башкарарын болбаазырангайжыдар талазы-биле Литвада улуг ажылды чорудуп турар. Бир эвес 1970 чылда үгле 10 бүдүрүлге каттыжыышкынары турган болза, ам олардың саны 32 чедир көвүдээн, а бүдүрүп үндүрүп турар продукциязының үлүү 16 хуу четкен. Бүдүрүлгени концентрастаарының талазында эвээш эвес курлавырлар бар.

«Комипромжилстрой» трестиң бажың тудар комбинадының шеверлекчилер бригадазының удуртукчузу депутат **Н. П. Расторгуева** профессиям тудугжу кижи мен деп чугаалаан. Харын ооң ужурунда үүве ийикпе, бистин планнарыыстан бирги эзлчегде тудугларны көөр кижи-дир мен. Бистиң Коми республика бойдус курлавырлары-биле байлак, олардың улам-на идепкейлии-биле чурттуң улус ажылагый саврылгазынче киирип турар. Оларны шиңгээдип алырының ан чугула болгаш берге хөрээниң бирги одуруунда тудугжуларның туруп турарынга чоргаарланыр мен. Тайгалар, эртинмес тулаалар кежилдир «Сонгу чүктүн херели» деп аттыг газопроводту олар тутканнар. Олар, ооң иштинде бистин трестин тудугжулары база, Сыктывкарның ыяш-үлетпүр комплексизиниң улуг корпустарын тутканнар. Олар болза Усинск—Ярославль аразының 1500 километр узун дурттуг нефтепроводун туткан.

Чурттуң улус ажыл-агыйының өзүлдезиниң чурагайларының дугайында бодап турган, тоску беш чылдың планнарын чедиишкиниг күүседири дээш демиселче ажылчы чоннарны мобилизастаар талазы-биле партияның болгаш чазактың кайгамчык улуг организакчы болгаш политиктиг ажылының түңнелдерин кижи оон көөр-дүр деп, СЭКП Калмык обкомунуң бирги секредары депутат **Б. В. Городовиков** чугаалаан.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бүгү кол көргүзүүлериниң талазы-биле чыдым программазын Калмыкия күүсеткен дээрзин оратор дыңнаткан. Бо чылын ристиң чуртта эң-не бедик дүжүдү—гектардан-на 48,3 центнер рис бисте ажаап алдынган. Сураглыг калмык уксаанын хою база тергиин продукцияны —хой бүрүзүнден 5,9 килограмм чиңге-нарын дүктү берген.

Чер мелиорастаарының талазы-биле ажылдарны, республиканың автоорутарны тудар талазы-биле ажылдарны дүргедириниң эргежок чугудазын депутат айыткан.

Таджик ССР-ниң амыдырал хандырылга министри —депутат **А. Т. Касымова** беш чылдың дөртү чылында хөвеңчилериниң улуг чедиишкиннериниң дугайын айыткан: күрүпеге пландан дыка хөй—877 мун тонна чиг хөвеңни саткан. Республикада бараан саарылгазы көвүдээн, амыдырал хандырылгазының бүдүрүлгелери калбарган.

Сөөлгү чылдарда амыдырад хандырылга системазы ажыл-агыйның улуг адыры апаргының депутат демдеглээн. Оратор кадрлар-биле ажылды өжижидериниң, амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң материал-техниктиг суурун сайзырангайжыларының, күш-ажылды организастаарын өжижидериниң, ачы-дуза чедиреринин хевирлерин калбартырының айтырыгларын көдүргөн.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң салган сорулгаларын күүседир талазы-биле Эстониның ажылчы чоннары чаа-чаа чедиишкиннерлиг болганын Эстониның Таллин хооркомунуң бирги секредары—депутат **Н. О. Югансон** чугаалаан. Республиканың экономиказының шалыпкын хөгжүп турары совет улустарның акы-дуңма өзүзүнүң кады ажылдажылгазының түңнели бооп турар.

Таллиниң үлетпүрүнүң беш чылдың дорт чылдарының дургузунда бүдүрүлге хемчээлин чүгле күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип турган, улгаттырганын оратор демдеглээн. Бүдүрүлге черлериниң коллективтери продукцияның шынарын бедидип өжижидер талазы-биле улуг ажылдарны база кылып турар. 1974 чылда күрүненің шынар демдээ-биле кылып үндүрер чүүлдериниң саны эрткен чылдыынга деңнээрге, ооң ийи катап хөй болур. Хоорайның партия организациязы улустуң чугула хереглээр бараанарын кылып үндүрериң көвүдериниче хөй кичээнгей салып турар.

Хоорайның чиик үлетпүрүнүң коллективтериниң ажылының дугайын чугаалааш, оратор үлетпүрүнүң даараныла болгаш трикотаж кылыгларын бээр адыры амгы деңнелген өл

„Шамбалыгның“ базымнары

1. ОДУ ЧАЙНААН СУУР

Оруктун ол-бо талазында кылын хар-биле шугланып алган тараа шөлдери удуй берген чүве дег, ыржым. Дөшталдыр тапталып калган оруктбиле «галик» карацнадып олур. Кышкы дүн дужүп, оруктан ыракта бараан көзүлбестээн. Чүгле машина караанын чидиг оду карангыны үзе чип, элээн ырактан бээр чырыдып чор. Бир дөнчүгеш кырынга үне халдып кааривиске, чырыткылаш дээн соонда, ховуда айыран отчуташтар көстүп келди. Кур черде чаа совхоз — «Шамбалыгның» сууру ол.

Бистиң биле кады чораан, ол ажыл-агыйның директору Сергей Дөнгүрович Седен-оол хөөрей-дир:

— Көрүнер даан! Бистиң Шамбалыг суурувус дүне безин ана хоорай дее кылдыр сагындырар болдур ийин. Чайнаан оттар дээрде сылдыстар-биле адаанашкан ышкаш, «карак басчып», чивенейнчин тургулаар. Маная каш чылдар мурнунда чаңгыс өрген безин чок, ээн дазыраш-ла болгай. Ам ховуда суур өзүп, үнүп келген...

Шамбалыг суур. Маная каш-ла чылдар мурнунда ээн хову турган дээрзинге ам бүзүрээри берге. Дөргем кудумчуларлыг, чаңгыс аай төлевилел-биле туткан чаа базынларлыг, хөй-ниитинин албан черлерлиг, ыйылчак ховуда чаттылып чоруткан суур. Мында амыдырал хайнылып турар.

Суурда Ленин, Алдан-Маадыр, Терешкова, Студенческая, Кочетова, Октябрьская деп аттарлыг кудумчулар бар апаргылаан. Олар шевергин херимнерлиг, кыдыгларында ыаштар тарып олурткулаан, кудумчу бүрүзү арыг-силиг.

Чаа тургустунган ажыл-агый бодунун баштайгы базымнарын чурталга бажынары, бүдүрүлге оран-савазы тударындан эгелээн. «Шамбалыг» совхоз тургустунгандан бээр бүдүн чартык чылдан бичин-ле ажыг үе эрткен. А бо аразында тудуг-суур кылыр талазы-биле шамбалыгжылар улуг кужениишкинин үндүрүп, хөй чүүлдерни кылган. Сарыг дыттан туткан хүрен бажыннар каракты өөртүп турар.

— Совхоз тургустунгаш, ындыг-ла үр болбаан-дыр. Бо үениң дургузунда кандыг тудугларны кылганыл?— деп, директор Сергей Дөнгүровичиден сонуургадывыс.

— Үр үе эртпээн-даа болза, 21 чурталга бажыны туттунган — деп, ол харылылады.— Оон 16-зынга ийи, үжүүге — дөрт аал ишти чурттаар. Оон аңгыда, малчыннарга дөрт бажынны кылып берген. Кайызынга-даа 100 баш инек кирер бөш кажаа, тус-тузунда 500 хой кирер 6 кажаа ажыглалда киргеп. Совхоз бодунун күжү-биле тудуглар кылырынче улуг кичээнгейни салып турар. Ажыл-агый аргазы-биле 25 автомашина кирер гаражты, ийи котельнаяны, машина-трактор мастерскаязын, хой чуур черни туткан. Өөке-даа хой тудуглар кылдыып турар. Тудуг ажылы бисте кыжын, чайын-даа соксавас...

Кыска үеде совхозка шынап-ла улуг хемчээлдиг тудуг ажылдары чоруттунган. Совхозтуң чаа конторазын, ыяш дилер база чазаныр черни туткан.

Шамбалыгжыларның чаа суурунда ам 420 өөренирчилиг сес чыл школазы, 40 олуттуг уруглар сады, медицина пунктузу, библиотека, почта салбыры, 55 уруглар турар интернат, көдээ клуб ажылдап турар. Аныяк совхозтуң ажыл-ишчилери бо бүгүге чоргаарланып турарлар.

„Суурнуң чурттакчылары ам ийи мун ажып турар. Ында ниитизи-биле 140 хире чурталга бажыннары бар. Көдээ магазинни бо чылын ажыглалга киргеп, ном садыын база ажыткан.

Совхозта боттарының алдарлыг тудугжулары эвээш эвес. Ондар Барынмаа тудугга хөй чылдарда ажылдап келгеп. Ол ам совхоз коллективинин хүндүткелин ак сеткилдиг, кызымак күш-ажылы-биле, тудугга арга-мергежилдиг-биле чаалап алгаи. Ондар Барынмаа бо чылын совхоз тудугжуларының социалистиг чарыжынга тиилеп үнгеш, чемпион атты алган. Ону совхоз дирекциязы Улус ажыл-агыйының чедиишкиннериниң Москвада делгелгезинге баар путёвка-биле шаннаан. Оон ынай чазаныкчы Оөржак Деспилдей, тудугжу Монгуш Байыр олар кылыр ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседи, мактадып турар.

Совхозка тудуг ажылдарын кылырынга № 585 КМК улуг дузаны чедиргенин шамбалыгжылар мактал-биле чугаалап турарлар.

— КМК-ның Василий Константинович Зуевке удурткан коллективи бо чылын тудуп бээр бүгү объектилериниң планын шуптузун 100 хуу күүсеткен—деп, Сергей Дөнгүрович тудугжуларның дугайында чылыг сестерни чугаалады. — КМК-ның тудугжулары шынап-ла көнчүг кызып ажылдаар улус чүве-дир. Олар биске улуг дузаны чедирилер. Оон башка чаа тургустунган совхозка тудугсуур кылып алыры берге болгай. Василий Константиновичниң тудугжулары ам эң сөөлгү объектини — 1200 баш мыйыстыг бөла малды семирти азыраар шөлүг тудуп турлар. Олар ону чыл төнчүзүге чедир доозар деп турар. Ол семирти азырал шөлүнде мал чеми белеткээр цех база бар.

— Тоску беш чылдың доозтур чылы — 1975 чылда шамбалыгжылар тудуг талазыбиле кандыг ажылдарны планнап турарыл?— деп, директордан түннелинде айтырдывыс.

— Планывыс улуг — деп, ол харылылады.— Бисте аныяктар хөй. Бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезинге киришкеш, районга безин бирги черни бо чылын чаалап алдывыс. Бистин артистеривис шыырак. Ынчангаш 1975 чылда бир дугаарында чаа клубту тудуп алыр планныг бис. Оон соонда бистин бот-тывынгыр артистеривис улам бедик түннелдерни чедип алыр апаар. База бир чугула айтырыг — дунар-бажын тудары. Ийи аал ишти чурттаар 8 бажынны, малчыннарга үш бажынны, кайызынга-даа 500 хой кирер 3 кажааны, 2500 тонна тараа урар складты, тараа кургадыр механизастатынган пунктуну, 5000 тонна силос кирер траншеяны кылыр бис. Бистиң тудуг ажылдарывыстың хемчээли бичe эвези оон тодаргай.

..Ховуда чаа суур Шамбалыг кышкы кыржан, соок хүндүс кырында туман тыртынып алган, чаттыла берген чылыр. Оон ажыл-ишчи кижилери чаагай үүлезин будуруп, холу дылыг, соруу күштүг ажылдавышаан. Хүн үнер чүкте Соян-Нур дагның бедик бажы шан-хыраа апарган, суурдан барааны көстүп тур. Ол бодунуң эдээнде чаттылган чараш, чаа суурнуң хайныышкынныг амыдыралын хайгаарап көрүп-даа турган кылдыр сагындырды.

К. АРАКЧАА.

«Ш Ы Н»

СОЛУННУ ЧАГЫДЫП АЛЫҢАР!

Чагыдылганың чылда өртээ 6 рубль, чартык чылда өртээ 3 рубль.

ЧАГЫДЫЛГАНЫ „Союзпечать“ чери, харылзаа салбырлары, колхоз, совхозтарда, албан организация, бүдүрүлге черлеринде хөй-ниити, тарадыкчылар болгаш почтачылар хүлээп ап турар.

ХӨЙНУ НОМЧУП ТУРАР

Найысылаа Кызыл хоорайда парлалганын хөй-ниити тарадыкчыларының саны 200 ажыг. Келир чылдың солуннар, журналдарынга чагыдылга кампаниязы эгелээр мурнунда база ол түлүктүг ажыл доостур чыгай бергенде, оларның ыяап-ла яйы удаа чыглыры чаңчыл апарган. Парлалганын хөй-ниити тарадыкчыларының ындыг хуралы өөрткен понедельникте СЭКП Кызыл хооркомунуң хуралдаар залында болуп өөрткен. Аная хоорайның «Союзпечать» агентилелинин начальниги М. Николаева илеткел кылган.

Хуралга илеткелчи болгаш санал бергеннер 1975 чылдың төп солуннарынга, журналдарынга чагыдылга найысылаага болгаш оон девискээринде турар көдээ суурларга организастыг эрткенин демдеглээн. Ажылдың организастыының херечизи—хоорайнын мун номчукчузунга 1158 экземпляр солуннар болгаш журналдарның онаашканы болур. Ол сан эрткен чылдың бо үеинде 1143,1 турган.

Номчукчунуң кол-ла чүткүлү күзээни чагыдылганы кылдыртыры болгай. Ол дээш парлалганын хөй-ниити тарадыкчылары, харылзаа болгаш «Союзпечать» ажылдакчылары база-ла улуг кичээнгейни салып турар. Номчукчулар-биле оларның харылзаазы сөөлгү чылдарда кажангызындан-даа артык чоокшулашкан. Ынчангаш кызылчылар чыл бүрүде парлалга чагыдылгазының талазы-биле республикада бирги черни эзлеп келген.

Бо чаагай хөректе эвээш-биче-даа болза, үлүүн киргеннинге парлалганың хөй-ниити тарадыкчылары чоргаарланып турар.

Хоорайның «Союзпечать» агентилели болгаш партияның хоорай комитеди хөй чылдарда парлалганың хөй-ниити тарадыкчылары болуп ажылдаан— Т. Содунам, Л. Крупская, Г. Дресвянникова, С. Макаров болгаш өскелерге-даа чоргаарланып, оларның парлалга чагыдылгазынга арга-мергежилин өскелерге дамчыдып келген.

Төп солуннар, журналдар чагыдылгазының кампаниязының үезинде шүшпен ажылдаан черлерни ук хурал буруу шапкан. Ылангыя № 62 көжүн чоруур механизастатынган колонна, «Кызыл ЦЭС тудугнун» тудуг эргелели, хлеб заводу, даараныла комбинады болгаш филармония дээш өскедаа коллективтер келир чылдың парлалга чагыдылгазынга багай киришкен. Хөй аныяктарлыг филармония коллективи үүгле 6 солун, 10 журнал чагыдып алган. Оон аразында «Комсомольская правда» чаңгыс-даа чок. Даараныла комбинадында өн ажыг коммунистер бар, ынчанмыже «Правда» солуну чаңгыс-даа кижи чагытпаан. Мындыг янзылыг четпестер өске-даа организацияларда бар.

Хоорайга декабрь 15-ке чедир республиканың «Тувинская правда», «Шын», «Тыванын аныяктары» солуннарының чагыдылгазы шуудавайн келген. Оларга 1975 чылдың январь 1-ден эгелеп алыр чагыдылга кылыры декабрь 20-те чедер. Ынчалзаадаа февраль 1-ден эгелеп алыр чагыдылганы ол хуусааның соонда, январь 10-га чедир чагыдып ап база болур. Ынчангаш солуннар, журналдар чагыдылгазының кампаниязы үргүлчүлеп турар. Кандыг-бир чылдагаан ужурунда чагыдылга чок арткан номчукчу чылдың ийиги айындан ынай алыр солуннар, журналдарны чагыдып ап болур.

Эргим номчукчулар! Арткан үени чөп ажыглап, республика солуннарын чагыдып алырынче далажыңар.

С. ТАС-ООЛ,
парлалганың хөй-ниити тарадыкчызы.

ДУРЖУЛГАЗЫН СОЛУШКАН

«Мөген-Бүрен» колхозтуң кызыл-булуңунга аныяк-даа, дуржулгалыг-даа малчыннарның ужуражылгаларын организастап турар. Колхозтуң 3 хойжу бригадаларының каларчылары Иргит Делгер-оол, Иргит Дандар-оол, Салчак Бүрбү оларның ужуражылгазык доокта чаа ацаа эрттирген.

Ниитиниң малының баш санын остүрериниң хереэнге 21 чыл ажылдаан мурнакчы хойжу Иргит Делгер-оол чугаалаан. Ол-белчиирни чоп ажыглаары — хойжунуң ажыл-ишчи чедиишкиннериниң үндезини болур. Бо талазы-биле болунуң хөй чылдарда дуржулгазын хоочуч хойжу чугаалаан. Малдан алыр продуктуларын элбекшилин тургузар дээш оон кызымак ажылының түнелеи ужуражылганың киржикчилерин сонуургаткан.

— Хойнуң чайгы семиртилгези дээрге-ле кыштаглаашкынга белеткелдиң эгези ол. Ынчангаш ол ажылга хойжу бүрүзү хынамчылыг белеткеннир. Кышкы үеде бергелерге таваржыр, малы чудаар, кыштаанда белеткеп алганы мал чеми эвээш — мындыг харысалга чөх чамдык хойжулар ам-даа бар. Ындыгларны шыңгыы сагындырар үе келген — деп, колхозунга он сес чыл хойжулап келген Салчак Бүрбү чугаалаан. Ол оон ынай бодунуң ажылының дуржулгазын солушкан.

№ 2 бригаданың аныяк хойжузу Иргит Дандар-оол ажыктыг арга-сүмези дээш дуржулгалыг хойжуларга өөрүп четтиргенин илередип, бригаданың аныяк хойжулары хоочунларның толептиг салгакчылары бооп ажыл-ишке өзер дээрзин оларга бүрүзеткен.

Дуржулга солчулгазы ажыктыг болган.

Х. КУСКУН-ООЛ.
Мөңгүн-Тайга район.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

КНО-НУҢ КОЛ АССАМБЛЕЯЗЫНЫҢ XXIX СЕССИЯЗЫ ДООЗУЛГАН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Средада орай кежээ КНО-нуң Кол Ассамблеязының XXIX сессиязы ажылын доосган.

Янзы-бүрү бөлүктерге киржип турар чурттарның төлээлери оон түнелин кылып, чүве чугаалаанар. Делегейниң душкүүрлүг чоруун чавырылдырарының чорудулгазын ханыладырынче, тайбыцны болгаш айыыл чок чоруктуу быжыглаарынче, чепсегленишкинин дүжүрериниң айтырын шиитпирлээринче, күрүнелер аразынга кады ажылдажылганы таарыштырарынче, дүшкүүрлүг чоруктуң айыылдыг одагларын чайладырынче утланган, сессияның ындыг шиитпирлеринге ханызы-биле сеткил хаиын турарын олар илергейдээнер.

Июльда болгаш ноябрьда дээди деннелге болгулаан совет-америк ужуражышкынарны КНО-нуң индириндей бедин-биле үнелээн. Хөй төлээлериң айтып турганындан алырга, ол ужуражышкынар үүгле ССРЭ биле АКШ-тың аразында харыылзааларны таарыштырарынга идигни берген үүве эвес, харып делегей талазы-биле эң чугула айтырыгларны, хамыктың мурнунда эндере чепсегленишкинин кызырар болгаш чепсегленишкинин дүжүрер талазы-биле айтырыгларны шиитпирлээринге идигни база берген. Аная чаагай үлегер кылдыр, бүгү чурттарга хамаарыштыр ССРЭ биле Францияның аразында харылзааларны айтып тургулаан, ол харылзаага СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң Чоокта чаа Францияга. аян-чоруу чаа бурунгаарлаашкынны кылган.

Дайынның сорулгаларынга болгаш делегейниң айыыл чок чоруун, кижилериң чаагай чоруун база кадыын хандырарының эрге-ажыынга дүүшпеё өске-даа сорулгаларга бойдусту болгаш климатты ажыглаарын хоругдаарының дугайында чаа чугула совет саналды калбаа-биле деткээн. Чепсегленишкинин дүжүрер талазы-биле бүгү-делегей конференциязын практика кырынга белеткээринче угланган тодаргай базымны кылырынче Кол Ассамблея чаа базымны кылган. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң Улан-Баторга чугаалааны Азияга коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузарының идеязынга сонуургалдың өзүп турарын сессия демдеглээн.

Сессияның чамдык шиитпирлерин, оон иштинде палестина айтырыын болгаш Киприниң талазы-биле шиитпирлерни төөгүлүг деп адап болур: олар болза агрессияның, реакцияның болгаш колониализмниң күштеринге удур угланган болгаш улустарның тайбынче, кады ажылдажылгаже, чөптүг чорукче түткүү-биле холбашкан.

КНО-нуң Уставын болгаш кижиниң эргелерин камгалаарының принциптерин сагыыр дээш турушпушаан, Ассамблея болза Чилиде фашистиг хунтаның хайныг үүлгедиглерин чидин-биле буруу шапкан болгаш ол ханыг үүлгедиглерни соксадып, политика талазы-биле хоругдаттырганнарны хостаарын негээн.

КНО-нуң амыдыралында көстүп көрбээн болуушкун болза Мурнуу-африка расистерниң төлээлериниң XXIX сессияның ажылынга киржир эргезин казааны болур. Ол шиитпирде колониализмниң чүдекбужар артыышкыннарын, кеш-соок ылгаар үүлгедигни улустарның буруу шаап турары илерээн. Аная чүгле колонизаторларны болгаш расистерни эвес, харын оларның НАТО-да өмөөржикчилерин болгаш империалистиг монополияларны база шыңгыызыбиле буруу шапкан.

Экономика талазы-биле эң ханы чедиишкин болза күрүнелерниң экономика талазыбиле эргелериниң болгаш хүлээлгелериниң талазы-биле документини хүлээп алганы болур. Ол документ империализмге удур чидин-биле уңланган болгаш боттарының бойдузуныц курлавырларын боттары билип ажыглаар, даштыкы капитал салыышкынарын контрольдаар болгаш даштыкы өөнүүнү национализастаар-талазы-биле күрүнелериниң бүрүн эргелиин хүлээп көрүп турар.

Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарының делегейниң политика болгаш экономика талазы-биле амыдыралынга ажыктыг ролюн хүлээп көргени болза Экономиктиг кады ажылдажылга чөвүделинге КНО-нуң чанында доктаамал хайгааракчызы болур эргени тыпсыр дугайында шиитпирни бир үн-биле хүлээп алганы болган.

Пекиниң төлээлери сессияның депшилгелиг болгаш тайбыцга ынакшылдыг күштеринге калчаалыы-биле удур туруштуг болуп турган, ол төлээлер болза чепсегленишкинин дүжүрер талазы-биле тодаргай хемеглерни азырын болдурбазын оралдажып, тайбын, кожа-хелбээ догуннаарының болгаш делегейниң дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарының идеязынга калчаалыг халдан турган.

Ниитизи-биле алырга, КНО-нуң Кол Ассамблеязының XXIX сессиязының ажылын ажыктыг, боттуг кылдыр демдеглээн, оон ажылы болза делегейде ажыктыг болуушкуннарны быжыглаарының оруу-биле КНО-нуң чайгылыш чокка бар чыдарын көргүскен.

Ю. РОМАНЦЕВ.

Национал хосталга фронтузунуң юбилейи

ХАНОЙ. (СЭТА). Мурнуу Вьетнамны хосталарының национал фронтузунуң (МВХН) тургустунган хүнүнден бээр 14 чыл болурунуң бүдүүзүнде декабрь 13-те болгаш 14-те Мурнуу Вьетнамның хосталган районнарының бирээзинге ук фронтунуң ТК-зының калбак хуралы болган. Мурнуу Вьетнамның улузу болгаш оон чепсегленишкинин сөөлгү үеде революцияның чаалап алыышкыннарын камгалааш, Сайгон администрациязының Мурнуу Вьетнамга тайбыцны үрээр, МВР-ниң Революстуг түр чазааның контрольдап турар девискээрлерин эжелеп алыр орааладжыышкыннарын шиитпирлиг өйтүр шапкан деп, ТК-ның Президиуму демдеглээн. Шудургу демиселдиң ачызында хосталган девискээрлер камгалап алдынган, оларга бүдүрүлге ажылын эвилелдеп тургускаш, ону хогжүдүп, чоннуң амыдыралы быжыгып, чоорту экижип турар. МВХН-ниң болгаш МВР-ниң Революстуг түр чазааның туружу, алдары быжыккан деп, ТК-ның Президиумунуң хуралының дугайында дыңнадыгда чугаалаан.

Мурнуу Вьетнамның хосталган девискээрлери ындыг депшилгелиг болган турда, Сайгон зоназының экономика байдалының дорайгааны болгаш Тхиеунуң администрациязы биле ооц контрольдап турар девискээрлериниң чонунуң аразында чөрүлдээлериниң ханыладаны онза тодаргай костүп турар деп, дыңнадыгда демдеглээн. МВХН ТК-ның Президиуму тайбың, демократия болгаш национал чөпшээрежилге дээш Сайгон зоназының чонунуң демиселинге изиг байыр чедирген. Президиум патриотчу демиселге политиктиг үшкү күштүң киргеп үлүг-хуузун бедик үнелээн.

Мурнуу Вьетнамда байдалды анализтеп көргениниң түнелдерин барымдаалаан, МВХН ТК-ның Президиуму национал тәйбыңчыдылга болгаш национал чөпшээрежилге дээш демиселди, бүгү улустуң чаңгыс эвин быжыглаарын Национал фронт биле МВР-ниң Революстуг түр чазааның эң чугула сорулгазы деп көрген.

Эп-сеткил каттыштырылгазы

Чили улус-биле эп-сеткил каттыштырылгазының шимчээшкини бистиң бүгү бөмбүрзекте өскүп, быжыгып, фашистиг хунтаның кара туразында үүлгедиглеринге удур килен өзүп, Чилиниң кара-бажыңарда болгаш хоругдал лагерьлеринде хилинчектенип чыдар патриоттарын хостаар дугайында шиитпирлиг негелделер улам калбарган.

Чилиде фашистиг хунтаның террорунга, чили патриоттарга хамаарыштыр оон шаажылалдыг үүлгедиглеринге удурланышкынның демдээ кылдыр ат салышкын чыыр дугайында Делегей хереэженнериниң демократтыг федерациязының организастаану бүгү-делегей кампаниязына социалистиг Чехословакияның ажыл-ишчи хереэженнери идепкейлиг киржип эгелээн.

Ажылчын, тараачын, башкы хереэженнериң, өг-бүле эзлериниң аттарын салгылаан хөй чаа-чаа хуудустар Чехословакияның Хереэженнер эвилелиниң ТК-зынга республиканың бүгү булуңнарындан хүннүң кээн турар. Чамдык хуудустарга бүдүн бүдүрүлге коллективтери, организациялар аайы-биле ат салгылаан болгулаар. Ол хуудустар чехословак хереэженнериниң ат салган дептери болу берип, улам-на улгадып бар чыдар. Ам ында 250 муң кижи ат салган.

* * *

Фашистиг хунтага удур чили улустуң демисели-биле эп-сеткил каттыштырылгазының митингизи Берлининиң телеэлектроника заводунга болган. Чилиниң Коммунистиг партиязының Чиңгине секретарының оглу Луис Альберто Корвалан аная чүве чугаалаан, ону митингиниң киржикчилери чылыы-биле уткаан. Чилиде фашизмни узуткаарынга делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының чугулазын ол демдеглээн. Митингиге чаа хүлээп алдычган, ында болза заводтуң ажылчы чоннары Луис Корваланга болгаш өске-даа чили патриоттарга акы-дуңмалышкы байырны чедирип турар.

* * *

Чуртта ханыг фашистиг өлүрүкчү чоруктуу тургускан чили шериг хунтазының үүлгедиглерин Кенияның «Дейли пейшин» дээр солуну шиитпирлин-биле буруу шапкан. Чурттуң хөй-ниитизинин калбак болүктериниң хоонун илеретпишаан, Чилиде кижи көөр хөөнү чок байдал үүгле кара туразында аажылалдың болгаш каржы күш дөгөзериниң хараазында туруп турар дээрзин солун айыткан.

* * *

Чилиниң фашистиг хунтазы-биле дипломаттыг харылзааны Мексиканың үскенибиле холбаштыр Мексиканың интеллигенциязы сеткил ханганын илергейлеп турар. Мексиканың болук эртемденнериниң болгаш культура ажылдакчыларының чурттуң хөй-ниитизинге кыйгырыында ол дугайын чугаалаан.

Мексика интеллигенциязының 600 ажыг төлөлекчилери ат салган ол кыйгырыгда Мексиканың үлегерин эдереринче Латин Американың өске-даа чурттарының чазактарын кыйгырып турар.

Диптерден медээлер

● **ВАРШАВА.** «Польшаның далай судоходствозу» каттыжышкын (Щецинде) чылдың планныг онаалдаларын күүсеткен. Сөөртүлгениң ниити хемчээли 20750 муң тонна—эрткен чылдыы-биле деңнээрге, 3520 муң тоннага хөй болган.

● **СОФИЯ.** Экономиктиг Дузалажылга Чөвүделинин хөмүр-даш үлетпүрүнүң талазы-биле доктаамал комиссиязының хуралы чоокта чаа ацаа доозулган. Социалистиг экономиктиг интеграцияның комплекстиг программазындан болгаш ЭДЧ-ниң XXVIII сессиязының шиитпирлериниден идип үндүрген сорулгаларга дүүштүр ук комиссия ЭДЧ-ниң кежигүнү чурттарның хөмүр-даш талазы-биле хереглелдерин хандырар сорулгалыг кады ажылдажылганы ханыладырының айтырыгларын чугаалажып көргеп.

● **ЛИССАБОН.** Португалияның Коммунистиг партиязының ТК-зының политиктиг комиссиязы недеглел парлап үндүргеп. Түр чазактың болгаш «Чепсектиг күштер шимчээшкининиң» чөрчүкчүлерге база чижеңеш садыгжыларга удур ап турар хемчеглерин ында долузу-биле деткип турарын илергейлээн.

● **БАРЫН БЕРЛИН.** Барын Берлиниң Социалистиг чаңгыс аай партиязындан кандидаттарны депутатка хоорай хуралынга (парламентиге) 1975 чылдың март 2-де болур эвлечеглиг сонгуулдаларының бүгү сонгулда округтарынга бүрүткедер.

Бүгү 80 кандидаттың даңзызын «Дя Вархайт» солунда парлаан. Оларның хөй нуруузу—62 кижи—ажылчыннар болган тараачыннар бооп турар.

● **НИКОЗИЯ.** Киприниң он чеди профэвилел болгаш хөй-ниити организациялары кады медеглелди парлап үндүрген, ында кипр айтырыгны шиитпирлээр төлээде КНО-нуң хайгааралы-биле хөй төлөлекчилиг шуулганны чыыллыгар дугайында совет саналды деткип турар. Совет Эвилелиниң Кипр айтырыгларын политика талазы-биле дүрген шиитпирлээринче угланган быжыг болгаш чайгылыш чок политиказын киржилер бедин-биле үнелеп турар.

● **ДЕЛИ.** Чугай-дажының Индияда эң улуг байлактыг чери Харяана штаттың Амбала хоорайының чоогунда ажыктынган. Ону ажылдап кылыры чурттуң цемент үлетпүрүн улам ыңай хөгжүдүрүге дөлгем перспективаны ажыдар.

● **КАРАЧИ.** Пакистанның Белуджистан дээр можузунуң девискээринде ажылдап турар 17 хевис фабриказында 10 муң джыг кижи ажылдап турар. Ол талазы-биле бедик мергежилдиг мастерлерни белеткээри-биле өөредилге мастерскияларын ол можуда тургускулап турар.

● **НАЙРОБИ.** Кениянын Викторня дээр хөл эринде турар Кисуму хоорайның районунда холера аарыг өскээнибиле 28 кижи өлген. Ол халдавырлыг аарыгның нептерээрин соксадыр сорулга-биле аарыгта удур тарылганың калбак кампаниязы Кениядa эгелээн. Холерага удур ындыг сыкыртышкынны эм 35 муң кижиге кылган.

ШОТЛАНД КОММУНИСТЕРНИҢ НЕГЕЛДЕЗИ

ЛОНДОН. (СЭТА). Ирландияның Коммунистиг партиязы политиктиг хоругдатканнарны доп-дораан хостаарын, кижилер тудуп хоругдаар чоруктарны соксадырын болгаш оонда хоойлужудулганы күш чок болдурарын негеп турар деп, ИКП-ниң Чиңгине секретарының оралакчызы Джеймс Стюарт «Юнити» бюллетеньниң сөөлгү дугаарында бижээн. Ол хемчеглерни алыры сонгуулда Ирланд айтырыгны шиитпирлээриниң оруунга үүгле баштайгы базым болур деп, Дж. Стюарт демдеглээн.

Ирланд коммунистер Ольстерде амгы кризисти ажып эртеринге хамаарыштыр боттарының программазын саналдап турар. Ол программада ыңаныгыя бүгү чоннуң хамааты эргелериниң дугайында хоойлу тургузар, дерзин хоойлуларны күш чок болдурар, Ольстерге демократтыг чазак тургузар деп айыткан дээрзин автор бижээн.

ИКП-ниң Чиңгине секретарының оралакчызы Сонгу Ирландияга чайгылыш чок чаартылгалар дээш демиселге ажылчын аңгының сырый каттыжышкынныг, бүгү демократтыг күштериниң чаңгыс эптиг болурунуң эргежок чугулазын демдеглээн.

РАСИСТЕРНИ БУРУУ ШАПКАН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Зимбабвениң улузун дарлавышаан турар Мурнуу Родезияның ак кештиг эвээш нуруузунуң сөөк-азы ылгаар ёзу-чурумун КНО-нуң Кол Ассамблеязы шиитпирлиг буруу шапкан. Бадылаашкыннарның хөй нуруузу-биле хүлээп алдынган ийи резолюцияда ол улустуң боттаскарныр, эрге-шөлөлиг болгаш хамааржылга чок догуннаар эргелиин база бодунуң бүгү аргалары-биле ол эргезин боттандырары дээш оон чорудуп турар демиселиниң чөптүүн бадыткаан. Кол Ассамблея Зимбабвениң улузунуң ёзулуг кара чаңгыс төлөлекчизи— Мурнуу Родезияда национал-хосталгалыг шимчээшкиннерге хамаарыштыр Англияның окта таарышпас турушту эзлеп турарын буруу шапканын илергейлээн.

Израильге эжелеттирген араб девискээрлерде.

ЧУРУКТА: израиль солдаттар Дженинниң кудумчуларында таңмыылдап чоруп турлар.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Силерниң уругларыңарга

ХҮНЧҮГЕШ

АВАМ ЧАГЫЫ

Бо таварылга бичиимде болган чүве. Ол күзүн аалывысбиле кады элээн хой өглер турган. Өгден үнүп келиримге, хой кажаазының чанында кады ойнаар оолдарым хаак аът мунуп алган турлар.

— Бээр кел, кажаа кырлаар бис!—деп алгырышты.

— Кажааны долгандыр андарылбайн кырлаан кижи ёзулуг «цирк» болур—деп мыңдыглар.

Өөрүм кажааны кырлап, холдарын куш чалгыны дег далбайтып алган бир-бир чартыыче тендирип, аскаңгыырлап тургаштың кээп дүштүлер.

Ам мээң эллчээм. Чымчак идиктиң үлдүүн чөвүрээлиг шетке дүрбүштүрүп, солуштур бааып, сөөлүг курга чедип келдим. Бир чайлыш дээш, орталандыр базып шыдавадым. Аңдарлып бар чыткаш, кажааның өргениннен соора туттундум. Өргенниң ужу чадыр-биле додарлап каан анай кежи чучаамныц колдуундан өде берген. Кезек халаңайнып, ылдыртынып турумда, тонум чени өргенде үстүп калды.

— Авац сени ат кылыр, кымга-даа көргүспе!— диштилер. Үстүп калган чеңимни холумга эптей суп алдым. Демир суугуну изидир одап каан, чылыг өгнүң чүүк базырынга тонумну көргүспес деп бодап чыткаш, удуп каап-тыр мен. Оттуп келиримге авам чанымда олур. Ол менче көрүп олура чугаалады.

— Кажаа кырлава, бедик чер үнмейн чор, оглум. Кончуг чоор, кыры, чодазын сыкса канчаарыл. Чучаац даарап кагдым, кедип ал! Авам мени аттынмайн сургаарга, амыраанымдан «четтирдим» авай дей кааптым. Ол хүнден эгелээш, авамның даарап берген хевин аажок камнап кедер апарган мен.

Куулар ЭКЕР-ООЛ.

БИЧИИЛЕРНИҢ ЧУГААЛАРЫНДАН

Бичии Аля ачазындан сонуургаан:

— Сен эрткен чылын үш дугаар класстың чолаачызы мен дидиц, бо чылын база ол-ла хевээр, катап олурупканыц ол бе?

* * *

Аля хөй-ле дириг амытаннар чуруп алгаш айтырган:

— Ам үүнү чуруйн?

— Шилги инээвисти чуруп көрем, уруум.

— Менде шилги карандаш чок-ла болгай, ачай.

А. КҮЖҮГЕТ.

* * *

Беш харлыг Лёня чедишкен айже көрүп тура чугаалаан:

— Авай, айның батареязы чаа-дыр аа, чырык деп чүвезин көрем.

* * *

Дүштеки чем үезинде Алёша көрүп слурарга, кырган-ачазы мүн соонда котлеттерин чий берген. Ол өйде уруг айтырган.

— Кырган-ачай, чеминиң ийиги сериязын чий бердиң бе?

* * *

Игорь даң бажында туруп келгеш алгырган:

— Эрте-ле турдум, чүте дээрге кончуг дүрген удааным ол бөор.

АЯС ТУРЗУН

Сөзү О. СУВАКПИТТИИ. Музыказы С. ШАКТАРНЫЫ.

Акы-дуңма чону-биле
Аралажып оңнүктежип,
Ада-чуртту ижи-биле
Алдаржыдып күүү киирип,
Авам арны хүлүмзүреп,
Ак-көк дээрим арыг турзун!
Ачам караа чылчырыктап,
Алдын хүнүм аяс турзун!
Каткы-хөглел оюн-биле
Кайын тура бисти үдеп,
Төлеп шынчы чаңы-биле
Төлү бисти кижизиндип,
Авам арны хүлүмзүреп
Ак-көк дээрим аяс турзун!
Ачам караа чылчырыктап
Алдын хүнүм аяс турзун!

Авам арны хүлүмзүреп,
Ак-көк дээрим арыг турзун!
Ачам караа чылчырыктап,
Алдын хүнүм аяс турзун!
Ада-чуртту ижи-биле
Алдаржыдып күүү киирип,
Авам арны хүлүмзүреп,
Ак-көк дээрим арыг турзун!
Ачам караа чылчырыктап
Алдын хүнүм аяс турзун!

Чоргаарлаңан-биле

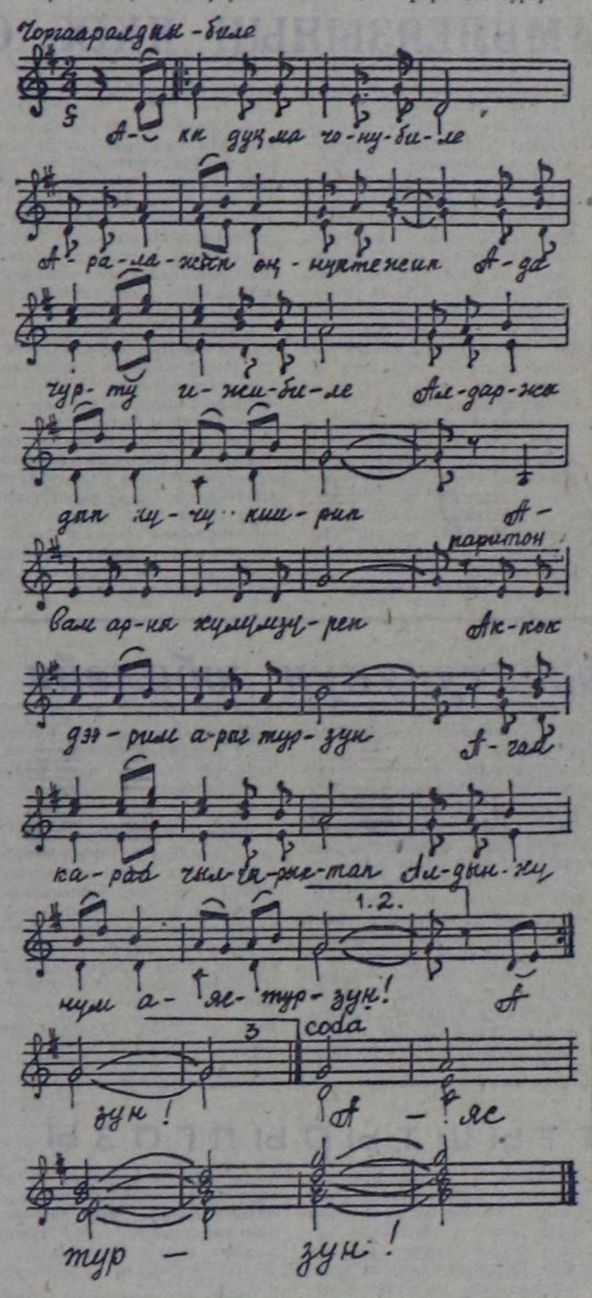

ОЮН-МЕРГЕЖИЛГЕЛЕР

Аскыр дагаалар

Ийи оол удур көрүп туруп алыңар. Солагай холдарыңар биле солагай будуңарны аткаар көдүргеш, оң холуңарны хөрээнгере чыпшыр тудуп алыңар. (Оң хол-биле оң бутту ынчаар туткаш, солагай холду хөрекке чыпшыр тудуп ап база болур). Ам чаңгыс буттап келгеш, эгиниңер-биле үскүлежиңер. Кым барын ужар азы будун салыптарыл— ол аштырган болур. Чүгле буттарыңар басчып, ажынышпанар.

Бөмбук өттүржүү

Бо оюнга элээн каш кижи ойнап боор. Аранарны хос кылдыр мурнунда эжиңериниц чушкуузун көрүп, шууштур туруп алыңар. Буттар ийи кыдыыче хере бастынган болур. Бажында турган кижи бөмбүктү ийи холдап өрү көдүргеш, бурунгаар эллбишаан, буттарының аразы-биле артында эжинче дамчыдар. Дараазында кижи база-ла ынчаар ук бөмбүктү сөөлүг кижиге чедир өттүржүр. Өттүрүүшкүн доосторга, дээскингеш, өске угже уламчылап база болур.

Чайганыыш

Оол, уруг (ийи оол-даа боор болур) буттарының баштарын үскүлештиргеш, холдарын дыңзыг туттунчуп алыр. Ийилээн аткаар хертейгеш, кайы бирээцер олурарга, өскеңер турар. Дараазында ийигиңер олурып чыдырда, бирги кижи туруп кээр. Ынчаалдыр улаштыр чайганыыш хевирлиг мергежилгени кылып болур.

ОЮНУВУС

Авам, ачам эртен эрте туп,
Ажылынче чоруй баарга,
Артып калган төлдери бис
Аравыста ойнай бээр бис.
Алик дуңмам чолаачылаар,
Альберт ынчан тудугжу боор,
Аккыр халат кедип алгаш,
А мен бодум эмчи боор мен.
Бажың тудуп, чүктер сөөр-
Бачым ажыл хайнып үнер.
Эптей салган кубиктерден
Эмнелге-даа белен болур.

Столумга олурупкаш,
Уругларны шинчип көөр мен.
Тудуг кылган дуңмаларым
Тулган кадык оолдар болур.

К. АЛДЫН-ООЛ.

Эргим уруглар!

Ай санында-ла силерниң номчуп турарыңар «Хүнчүгеш» булуңунуң үндүрүлгези 1975 чылда база уламчылаар. Оон тоолдарны, шулуктерни, чечен чугааларны, нуш-культуржу мергежилгелиг оюннарны, сүмелерни болгаш республиканың ясли-садтарындан кыска репортажтарны, фото база чураан чуруктарны, силерге таарышкан чаа ырларны сонуургаарыңар чугаажок. Ол ышкаш ук булуңга эге класстарның өөреникчилериңге таарышкан кыска хемчээлдиг чогаалдар парлаттынгылаар. Ынчангаш «Шын» солунну ада-иелериңерге чагыттырып алырыг утпаңар.

СПОРТ • СПОРТ • Спорт • СПОРТ

ТҮҢНЕЛ МУРНУУ ЧАРЫЫНДА

Кызылдың албан организация, дээди болгаш ортумак өөредилге черлериниц база уругларның спорт школазының спортчуларының аразында хоорайның бирги чери дээш баскетбол маргылдаазы доостур чоокшулаан.

Найыралдыг, чараш ойнап, көрүкчүлерин үнелелин чаалап алган уран чүүл училищезиниц командазы эрткен чылдың чемпионнары — политехникумнуң сургуулдарын база башкы училищезиниц командазын уткаш, мурнуку черни эллээр дей берген. Эмчилер коллективи хоорайның улус өөредилгезиниц төлээлерин болгаш уругларның спорт школазының баскетболистерин уткан.

Эр улустан «Динамо», «Медик» командалар амга чедир кымга-даа аштырбаан. Динамочулар ээлчеглиг оюнга политехникумнуң сургуулдарын 79:49 санга уткан. Башкы училищезиниц сургуулдары кедер ажыл-агый техникумнуң командазын 60:50 санга база олла команданы эмчилер 63:46 санга тиилегилээн. Спорт школазының өөреникчилери башкы училищезиниц командазына 56:59 санга уттурган.

Эң шылгарадгай командаларны илередир түңнел оюннар воскресеньеде политехникумнуң спорт залынга болур.

Б. АБРАМОВ.

ШУПТУ ХААКТААШКЫНЧЕ

Кышкы аргага агаарлаары, дагдан хаак-биле бадары дег магалыг чүве чок. Хаак спорту чүгле магаданчыг дыштанылга эвес, ол дээрге дадыгыышкын, кижиниц кадык, шыырак, шыдамыккай болурунга дузалаар.

Мастер болуп, улуг спортче кирериг оралдажыры албан эвес. Хаактаашкын чүнүц-даа мурнунда кадыкшыл, кол-ла чүве — хаак спортунга ханазының, күш-культуржу белеткелин барымдаалавайн кым-даа киржип болур. Ынчангаш спортчу херектелдиг болуру база бо талазы-биле элээн каш нарын эвес дүрүмнери билири чугула.

Спортчу херектелдер деп чүл? Ол — хаактар, даянгыыштар, ботинкалар, чаар үс, эптиг спортчу костюм. Бо бүгү херектелдер магазиннерде бар, бир эвес чок болза, үлетпүр-кооперациязының баазазында магазинни дамчыштыр чагыдып ап болур. Херектелди канчаар шилип алганыңардан хаактаашкын үезинде кадыкшыл байдалы хамааржыр. Хаакты кижиниц узун дуртун болгаш деңзизин барымдаалап шилип алыр. Хаакчының хеви хос, чылыг, чиик болур. Бичии уругларны хаактадырда хөлүн эрттир чылыглавас, уруг дериткеш, челбипе берип болур. Хаактап өөреницриниц баштайгы шенелдерин тренериниц азы күш-культура башкызының дузазыбиле чорутса эки. Ийиги, үшкү класстарның өөреникчилери баштайгы үеде неделяда ийи удаа бир шак иштинде хаакка кылаштаар, үстүкү классчылар —ийи шак дургузунда неделяда үш катап. Улуг улус неделяда ийи удаа бир шак чартык хаактап болур. Ол дээрге, эгелеп чоруур хаакчыларга четчир даалга-дыр. Оон кадыкшылының байдалын барымдаалап, ону улгаттырып болур. Назы-хары улгады берген, эңмектиг улус хаактаарының бетинде эмчи-биле сүмележир.

Хаактаашкынны болза спорттуң көдээ хевири деп болур. Көдээ школалар хаак спорттун идепкейлиг хөгжүдер хүлээлгелиг. Ол дээрге, бирээде —кызын көдээге аргыжарының херексели. Ийнде—кадык, шыырак кижилерге кояа-даа, кандыг-даа ажылды кылырга белен болур. Ынчангаш, шупту хаак оруупче!

Юрий ТИХОНОВ,

Хүндүлүг мастер, «Динамо» ниитилелдиң уругларның спорт школазының тренери.

Очерк

АНЫЯК хоорайның тудугларынга эртенгиниц сес шак четпээнде-ле ажыл хайныгып эгелээр. Ажылчын хевин кеткеш, мастерогун туткаш, чаа тудугларның бирээзинче базыптар делгем хөректиг, узун, өөге шыырак кижиге Ак-Довурак хоорайның кудумчуларынга бо-ла ужуражы бээр бис. Бо дээрге, хоочун тудугжу Ооржак Комбуй-оол-дур. Хемчик унунга, Кара-Дагның эдээнге каш чылдар дургузунда болган улуг чаартылгаларны, бодунуц холу-биле тудушканы аныяк хоорайның чаражын магадап, эрткен оруун доюлдур бодавышаан, дагның шыпшык бажынче үнүп келгенин безин ол бо удаада эскербээн. Геологтарның белеткээни «Хараа көөр» дижир черинге келгеш, мырыңай аныяндан-на күш-ажылга дадыккан өөчек-өөчек узун салааларын нугуй туткулааш, папиросун таваар соруп каап, дыштанып олурган.

Оон топтап көрүп олурарга, Ак-Довурак хоорайның айыраң чараш овур-хевири мырыңай-ла адышта дег тодаргай апарган. Хемчикти кешкен сан дорт, аажок узун демирбетон көвүрүг, ооң бетинде баштайгы геологтарның майгыннары турган дазыр шөлдүң адаанда хоорайның үстүү кезээ чапты берген, ооң бетинде даг эдээнде ак-ак, сарыг-сарыг хөй каът бажыңнар, оон бичии кедээрлерге, фабриканың корпустары дээрже талыйын үнгүлээн, ам түдүп турар кол корпустуң чедеп метр бединиде дыштаныр хүндаа болза, ажылдаан кижилер көзүлгүлээр. Ол-ла бүгү акыдуңма төрел чоннуң күчүзү мерген угааны, тудугжуларның күжү-биле кылдыныр турар. Аңаа Ооржактың эвээш биче-даа бол, үлүү база киргеп. Дыштаныр хүннерде боже таваар базын үнүп келгеш, төрээн черинниц ынчаар таартынып турарынга ооң сеткил ханып, чоргаарланып олургулаар ужуру-даа бо.

СЕНТЯБРЬ эгезин. Ол хүн чаъс, борацыг, чударайгай болгаш ажыл шагы доостур чыгаа турза-даа, тудугжулар ажылын үргүлчүлевишаан. Шак-ла ынчан Ооржак Комбуй-оолдуң ажылдаан турар черинге чеде берген мен. Баштай мендилежип, ужурашкан кижиниц чолдаксымаар, шилгедек сыныг аныяк эр болду. «Владимир Иванович Музыченко деп кижи мен. Алызында-ла бо Ак-Довуракка Казахстандан комсомолчу путёвка-биле келгеш, тудугда мастерлеп турарым бо»—дээш, тудугжулар-биле бисти таныштырды. Бо дээрге, сураглыг тудугжу Данзырык Калдар-оолдуң бригадазы болду. Ыпда Комбуй-оол, Алдын-оол, Сарыг-оол ышкаш хоочун-даа, аныяк-даа эштер чээрби ажыг кижи.

Владимир Иванович бисти тудугнуң адакы кадында тудугжуларга чедире берди. Комбуй-оол база ында тур. Олар-биле мендилештивис.

— Назыным иштинде дыка хөй бажыңнарны тутчуп келген мен, кандыг кончуг нарын чвел мооңар, дүнмалар — дээш, карацгызмаар черде Комбуй-оол мастерогун шалыпкын туткаш, хоюткуу малгашты каггаш-ла хүрен-кызыл түүйбуларны улаштыр-улаштыр эптей салып үндүрүп кел чор. Ооң чанында ооруг базала ынчаар ажылдаан турлар.

— Бо болза спорт комплекизиниц хары угда хөй улус эштир черинің улуг ваннаы-дыр ийин, ынчангаш нарын, ужурунда мону тудуг эгелеп турда-ла кылып алыр тургаш, чүве-дыр ийин—деп, Музыченко тайылбырлай-дыр. Комбуй-оолдуң чанында аажок аныяк ийи оол, аңаа түүйбу ап берип дузалашкан тур. Чугаалажы бээримге, комсомолчу путевка-биле ыраккы Мөңгүн-Тайгадан чаа келген оолдар болду.

— Ажылга дүрген мергежизин дээш, оларны бис улуг дуржулгалыг эштерге быжыглап каанывыс ол-дур ийин—деп, бригадириниц хүлээлгезин түр күүседин турган Күжүгет Алдын-оол чугаалап турду.

Спорт комплекизиниц улуг бажыңының кырында-даа, адаанда-даа ажыл хайнышкыныг. Улуг, бедик бажыңбиле деңнешкек күүлүг кранны ооң башкарыкчызы Куулар Ашак-оол бедикте олудундан таваар шимчеткилээн соонда, болук-болук кылдыр шараан түүйбуларны, улуг оңгар демир деспиде хоютку малгашты талыгыр бедикке чедире бээр. Ында тудугжулар ону шалыпкыны копчуг дүжүре тыртып алгаш-ла, хоюткуну түүйбуларга чаай туткаш, салып турда көөрге мастероктар боду чайгаар-ла шимчеп турганзыг. Оларның бир талазында демир-дес тудуштурган каңнакчыларның херекселдери демирге дегген соонда, чаңнык кылаңнаажы дег оттар ой-ойде чалбышталгаш, түр соксай-даа бээр.

Бо комплекстиг бригадада ажылды аажок таарымчалыг организастаан. Ажыл эгелээн соонда үзүк-соксаал чокка шуштурап-ла турар. Хоочун, дуржулгалыг эштерни аныяк кижилер-биле кожа тургускулап каан. Тудуг материалдары үстү бербезин дээш мастер биле бригадир доктаамал сагыш салып турар. Кандыг-бир кижи чурум үрепкен азы берге байдалга таваржы берген болза, бригадага дораан чугаалашкаш дуза көргүзер чаңчылдыг. Бригада кежигүннери шуптузу социалистиг хүлээлгелиг. Аңаа үндезилээш, Кызылда сураглыг тудугжу Семён Санданның бригадазы-биле каш чыл улаштыр чаржын келген.

— Саидан бригадазы-биле чарыжыңар кайы-хире чоруп тур?—деп, олардан сонуургадым.

— Бо чылдың эрткен кварталдарында тиилелге бистинче үргүлчү чайлып тур —деп, Күжүгет Алдын-оол харыылады.

— Бир-тээ бижип, хүлээнип алган чүве болганда, сөстү эллээр аңаар—дээш, Ооржак Комбуй-оол өөрүн улам сорук киирип — биске ай планы күүсеттинмээн таварылга болбаан, ону үргүлчү чүс хуу ажырып келдивис. Бо хире кончуг эрес-экер эрлер турда, ол ындыг болур-даа ынчаш — дей-дир.

ЫНДЫГ эрес, кежээ кижилериниц бирээзи Ооржак Докпак-оолович боду. Ооң эрткен оруупун, тудугжу амыдыралының-дугаанында узун чугаа ол чернин-биле «Постоянный» дижирге хоорайжыгаштыц төп кудумчузунуң бажында дөрт каът бажыңның ийиги къдында ооң чурттап турар квартиразынга болган чүве.

«Ажыл шагы төөгенде далашкаш чоор боор» дээнзиг чиик костюмун кеткеш, чымчак диван столда аяныы кончуг кылдыр, шала бир ийинче холестей олурупкаш, бодунуң маажым чаңы-биле хөөрей олур оң. Өг-бүленің хөрээжен ээзи Бичин-Уруг Комбуевна аяк шай кудуп, салып, бистиц чугаавыска ой-ойде киржи каап турган.

— Кижиниц амыдыралынга бодавайн-даа чорааны эргилделер хенертен оаза таварышкылаар чүве ийин бо — дээш, ол бодунуң тудугжу эрткен оруунуц дугайын төөгүлээнзиг чугаалап ор.

— Үжен беш чыл бурунгаар ийнгі чайын бодумнуң өскен, төрээн черим—Улуг-Актан Кызыл-Мажалыкка келгеш, тудуг ажылчыннары чыын чораан бир даргага таваржы берген мен. Тудугже орук шак оон эгелээн чүве бо—дээш, чугаазын ол уламчылады. Ол үеде 16 харлыг турган оолчугашка тудугжу болур деп бодал-даа турбаан. Кызыл-Мажалык кирген оглу олчаан чиде бээрге, ооң адазын аажок сагышсырап, кожуун төвүнден бээр далеп, сураглан пат-ла болган. Өөренип ажылдаары-биле Кызылче чорупкан деп чүвени кожуун чагыргазындан билип алгаш, олар ам-на оожургаан. Шынап-ла ол дээрге, көшкүн араттың оглунуц амыдыралынга улуг эргилде болбайн канчаар.

Кызылга келгеш, ол баштай дашчыларныц алды ай хуусаалыг курузун дооскаш, ажылдап эгелээн. Кызылдың № 2 ортумак школаның бажыңы. Баштайгы туйбуну ол аңаа салган. Ынчан амгы дег техника бар эвес. Аңаа тудугжулар-ла хөй турган. Оларның аразында шала күдүгүр, шоолуг узун эвес, арны-бажын көөрге кадыг ширинни аажок кылдыр сагындырар, ноцзагар кызыл хаайлыг, кижи ортузу чеде берген бир орус эш-биле Комбуй-оол чоорту чугаалажыц, өөцүктежи берген. Ол шору тывалагылаар-даа, Өөрү ону Василий дижир. Ол хоюдуп каан холуксааны чаггаш, түүйбуларны катай-катай салгаш, хоюткуну хажыларындан чода туткулап турда шалыпкыны-даа келдерген, а Комбуй-оол чаңгысты доңгүн салып чыдырда, ол ийи, үштү-даа салыптар. Ынчалаажок Ооржак Комбуй-оолдун шудургузу, ажылгыры, чурумнуу эгезинден-не өскелеаен ылгалып турарын Василий Карпович Цуканов эскерип каан.

— Ооржак, сен шалыпкында-даа, шевер тудугжу-даа болур хире кижи-дир сен—дээш ол — мээң ванчаар ажылдаарымны хынамчалыг көрүп, хайгаарап тур, сеңээ мен кажандаа бүгү тала-биле дузалаар мен—дээн.

Канчаар-даа ораддажырга, баштайгы үеде Комбуй-оолга ындыг-ла белен эвес, харын чамдыкта түүйбулары чамдыгыр азы хыйышкак, шын эвес болгулаар. Ындыг таварылгада Василий Карпович ооң-биле кожа турупкаш, түүйбуларны катап-катап эде салдырып, четпес талаларын сайгарып, үргүлчү айтып бээр турган. Ол үеде бир кончуг берге чүве—тудуг ажылыга техниканың, механизацииниц чок боон, бүгү чүүлдү хол-биле кылын турганы болур. Чаала шыдал кирип, он алды хар ажып чоруур оолга бажыңның үш-дөрт каъттарынга чедир каш борбак түүйбу безин чүктеп чедирип алыры белен эвес. Изиг чайын чуга хеп-биле ону чүктээрге чамдыкта эгин, моюнуц кежи сойлуп, алыс мага-бот шагырап кээр. Ынчалзажок чоорту ол ындыг байдалга чаңчыгып калган. Черле ынчаш ажылга өөреткен ооң чаагай сеткилдиг башкызы Василий Карпович сөглээн сөзүн эллеп шыдаар кижи болган. Тудуг ажылынче чаа-ла шымныгып кирип кел чораан аныяк оолду баштайгы чылдарда болдунуц үнелиг сүмези, байлак дуржулгазы, чаагай сеткили-биле дузалап, ону ёзулуг тудугжу кылдыр бут кырынга тургузуп каан. Шуут-ла күш-ажылчы орукче киирип, ажылчын мергежилди берген башкызы Василий Карпович Цукановтуң дугайы Комбуй-оолдуң кезээдо сеткил сагыжынга уттундурбас болуп арткан.

ТУДУГ ажылынга үжеп беш чылдар! Бо дээрге белен эвес херек-тир. Ол үениц дургузунда Ооржак Докпак-оолович Комбуй-оолдуң холу-биле чүс-чүс муң түүйбулар салдынган. Ону бир эвес самбың туткаш саналар болза, бүдүн-бүдүн улуг бажыңнар-дыр. Олар найысылал Кызылда безин хөй. Оларның чамдыктарын айтырга мындыг: № 2, 3 ортумак школалар, СЭКП обкомунуң болгаш хөрылзаанның, эмпелгениц бажыңнары, 26-ты квартала чуртталга бажыңнары дээш оске-даа хөй тудугларны кылырыга ол киришкен. Оске бүгү мергежилдиг кижилери дег тудугжунуц ажылы бергедаа, даржыктыг-даа. Кыштын хаартын кээр соогу-даа, чайның изин-даа ону тудугдан адырып ыдаваан. Ол бодунуц ажылчын хевин кедишкеш, мастерогун туткаш, чаңчыккан айны-биле кояа-даа тудугжуларның мурнуку одуруунга кээп туруптар чаагай чаңчылдыг.

С. ШОЙГУ.

(Уланчылыг).

«Шынның» конкурузунга

Агаар

Кызылдың агаар станциязының медээзин ёзугаар алырга, бүгүн республикага булуттаар, хар чагбас. Кежээликтей барын районнарга быскан хар чаар. Мурнуу-барын чүк угланыышкынныг хат кошкаандан өй-тавыга чедер. Агаарның температураз барын районнарга 17-22, өскелериниге 23-28 градус соор.

Кызылга булуттаар, хар чагбас. Хат кошкак. Агаарның температураз 23-25 градус соор.

Автомобиль орудтарынуц костүрү эки болур.

Телевидение

ДЕКАБРЬ 21-ДЕ

МОСКВАДАН

12.00— Дамчыдылгалар программазы.
12.05— Медээлер.
12.10— Өөнүт телекөргүзүг. **«Хуулгаазын даштың ыры».** Мультфильм.
12.25—**«Кадыкшыл».** Эртеменнептередилгелиг программа. **«Медицина эртеминиц талазы-биле 1974 чылдың Күрүне шаңналының лауреаттары».**
12.55— Өөнүт телекөргүзүг. Концерт.
13.20— Өөнүт телекөргүзүг. **«ССРЭ—Франция: делгем оруктар».**
13.50— Музыкалыг программа. **«Эртенги почта».**
14.20— Өөнүт телекөргүзүг. **«Спортлотонуц» тиражы».**
14.30— Өөнүт телекөргүзүг. Е. Вахтангов аттыг Күрүпениц үлегерлиг театрының фильм-шинзиниц баштайгы көргүзүү. Б. Шоу. **«Миллионнерниц кадайы».**

КЫЗЫЛДАН

17.20—**«Неделяда болуушкунарның тайылбыры».**
17.35— Уругларга. Мультфильм.
17.45—**«Тыванын неделязы».** Информастыг программа.

МОСКВАДАН

18.00— Өөнүт телекөргүзүг. **«Известия»** солуннуц шаңналы дээш хоккейге делегей маргылдаазы. **ССРЭ биле ЧССР-ниц шилиндек командаларының оюну.**
20.30—**«ССРЭ-ниц Дээди Совединиц депутаттары чугаалап тур».**
20.45—**«Экранда — кинокомедия». «Хоглуг оолдар».** Фильмниц үнүп эгелээнинден 40 чыл болганынга.
22.25— Өөнүт телекөргүзүг. А. С. Пушкинниц трагедияларындан монологтар. ССРЭ-ниц улустуц артизи Б. Бабочкин номчуур.
23.00—23.30—**«Ye».** Информастыг программа.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

ДЕКАБРЬ 21-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Боттарынга —хары, хары улуска—«өөцүк»** 9.30, 11.25, 13.20, 15.15, 17.10, 19.05, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: **Киночыныды** 9.00, **«Сегиржин алыышкын»** 16.20, **«Мени улуг кижи деп санаңар»** 12.10, 18.20, **«Аът муиган бажы чок кижи»** 10.20, 14.20, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Кончаалыг сайгарлыг»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Щит болгаш хылыш»** (3-кү сериязы). **«Ялаладыр барымдаа чок»** 15:00, 18.40. **«Ангелдер хартаачызы Анжелика»** 16.40, 20.20 шактарда.

ЧҮГЛЕ ЧАҢГЫС ХҮНДЕ

ДЕКАБРЬ 22-ДЕ ПОЛИТИКТИГ ЧЫРЫДЫЫШКЫН БАЖЫҢЫНГА НОВОСИБИРСК ХООРАЙДАН КЕЛГЕН ЦИРК АРТИСТЕРИНИҢ ОЮН КӨРГҮЗҮҮ БОЛУР.

Цирк уран чүүлүнүц хөй жанрларын хаара тудуп турар көргүзүгнүц программазында: агаар гимнастары, акробаттыг хаалыышкыннар, музыкалыг эксцентриктер, илби-шидилиг баштактаныышкынар, чиңге демир кырынга көргүзүглер, ээлгер шимчээшкиннер, чадалыг гимнастар, жонглёрлар, велофигуристер, тускай өөреткен ытчыгаштарның көргүзүү, «Ритм» деп инструменталдыг ансамбль, баштактаныглар, шоодуглар, клоуннар.

КОНЦЕРТТИҢ ЭГЕЛЕЕРИ:

Уругларга 12 шакта.

Улуг удуска 15, 17, 20 шактарда.

Билеттерни Политиктиг чырыдыышкын бажыңында эртенгиниц 10 шактан 19 шакка чедир хүннүц-не садып турар.

Коллективтиг чагыгларны хүлээп ап турар. Тел. 49-40.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ Индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуц 24—63, редакторнуц оралакчыларының 35-24, пропаганда киллизиниц 23-54, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал киллизиниц 37-13, культура киллизиниц 23-54, көдээ ажылагый киллизиниц 21-47, үлетүр киллизиниц 22-64, чагаа киллизиниц 41-27, информация база совет гургузуг киллизиниц 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Тыва АССР-ниц Министрлер Чөвүлелиниц Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле өргелелиниц типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 1).

Тиражы 16056. ЧАГЫГ № 2766.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

ТС—01187.